SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

POŠTARINA PLAĆENA U GOTOVU

KNJIŽEVNE NOVINE

ORGAN SAVEZA KNJIŽEVNIKA JUGOSLAVIJE

BROJ 36 GODINA I | Adresa uredništva i administracije: Francuska 7 — Telefon: 28-098 | BEOGRAD, UTORAK, 19 OKTOBAR 1948 | LIST IZLAZI JEDANPUT NEDELJNO UTORKOM | PRIMERAK 3 DINARA

NA DAN OSLOBODJENJA BEOGRADA

Početkom oktobra 1944 jedinice Crvene armije izbile su na Dunav kod Turn-Severina. U to vreme jedinice naše Narodnooslobodilačke vojske prodirale su duboko kroz Srbiju. Do prvog istoriskog susreta između sovjetskih i naših boraca došlo je na Dunavu prema Negotinu, a onda su delovi Trećeg ukrajinskog fronta Crvene armije munjevitim maršem (za sedam dana) prešli teritoriju severoistočne Srbije i izbili do pred sam Beograd, dok su drugi delovi napredovali preko Banata i Bačke goneći neprijatelja prema Budimpešti. Velika bitka za oslobođenje prestonice Jugoslavije, u kojoj su naši borci prvi put u većim sastavima sudelovali rame uz rame sa crvenoarmejcima, počela je 14 oktobra i trajala je šest dana.

Bitka za Beograd bila je od vrlo velikog značaja za opšti tok ratnih operacija saveznika. Oslobođenje Beograda i najvećeg dela Srbije bio je težak udarac nemačkoj ratnoj mašini. Nemcima su tim udarcem bile oduzete najpogodnije komunikacije za povlačenje njihovih trupa sa južnog dela Balkana. Neprijateljske jedinice iz mnogobrojnih obalskih i drugih garnizona na Balkanu bile su primorane da se probijaju kroz teške prolaze u Sandžaku, Crnoj Gori i Bosni gde su im naši borci Treće i Četvrte armije zadavali udar za udarom i nanosili im teške gubitke. Imajući u vidu veliki značaj pobede kod Beograda, na dan njegovog oslobođenja, 20 oktobra, Moskva je, po naređenju vrhovnog komandanta oružanih snaga SSSR generalisimusa Staljina, paljbom iz topova pozdravila trupe Trećeg ukrajinskog fronta i Narodnooslobodilačku vojsku Jugoslavije »koje su zajednički oslobodile Beograd«.

Kod naših naroda, glas o oslobođenju Beograda odjeknuo je kao što odjekuje znak pobedničke trube koja objavljuje skori pobedonosni završetak rata, kraj ropstva i patnji i dolazak slobode za koju su date tolike dragocene žrtve. Oslobođenje Beograda značilo je ne samo veliku pobedu nad stranim zavojevačima, već i početak konačnog obračuna sa domaćim izdajnicima. Beograd, iz koga je u prošlosti dolazilo toliko zla za radne mase naroda — za sve narode Jugoslavije — a bio i poprište svetlih borbi naprednog dela naroda protiv reakcionarnih režima i fašističkih okupatora — postao je toga trenutka simbol našega bratstva i jedinstva i s radošću pozdravljen kao glavni grad nove narodne države, za čije su oslobođenje dali krv sinovi svih naših naroda (u bitci za Beograd hrabro su se borile jedinice skoro iz svih krajeva Jugoslavije: Prvi proleterski korpus sa Prvom proleterskom divizijom, Šestom ličkom, Petom krajiškom, Dvadeset prvom srpskom i Sedamnaestom bosanskom divizijom, i Dvanaesti korpus sa vojvođanskim, slavonskim, crnogorskim i krajiškim jedinicama).

Bitka za oslobođenje Beograda ostaće i kao večiti simbol bratstva naroda Jugoslavije sa narodima Sovjetskog Saveza. Tri i po godine naši slavni borci vodili su težak i krvav rat, svesni — kao što ih je učila Komunistička partija — da se bore ne samo za oslobođenje svoje zemlje od fašističke okupacije i od domaće tiranije, već i za slobodu i bolji život svih potlačenih i eksploatisanih ljudi, svesni da su ciljevi njihove borbe istovetni sa ciljevima kojima teže sve napredne snage u svetu, svesni da njihova borba znači i neposrednu pomoć tim snagama, na čijem se čelu nalazi moćni Sovjetski Savez sa svojom slavnom Crvenom armijom. Za sve vreme te borbe naši borci u duši su osećali da pripadaju, da su sastavni deo te Armije koja se, iako udaljena na hiljade kilometara, bori za njihovu slobodu i za slobodu svih drugih naroda. Oni su ginuli sa imenom Staljina i Sovjetskog Saveza na usnama. I najzad, pred Beogradom, dočekali su da se spoje sa Crvenom armijom u zajedničkoj velikoj bitci. Na prilazima i na ulicama Beograda izmešala se krv sovjetskih i jugoslovenskih heroja i za uvek zapečatila bratstvo naših i sovjetskih naroda.

U borbama za oslobođenje Beograda naši borci pokazali su još jednom svoju čvrstinu, hrabrost, izdržljivost, svoju visoku svest i svoje veliko ratničko iskustvo. U beogradskoj operaciji naše jedinice i jedinice Crvene armije imale su svaka svoju ulogu i svoje određene zadatke i jednako su doprinele oslobođenju prestonice. Naše jedinice — kao pešadija i jedinice moto-mehanizovanog korpusa generala Ždanova — artileriske tenkovske i vazduhoplovne — savršeno su se dopunjavale. Zahvaljujući njihovom zajedničkom dejstvu, neprijatelj je u Beogradu pretrpeo naročito težak poraz (njegovi su gubitci bili 16.745 mrtvih i 8.950 zarobljenih). Sa beogradskom pobedom prestiž i slava naše mlade Narodnooslobodilačke vojske porasli su još više. Naše jedinice pokazale su, iako nedovoljno tehnički opremljene, da su na visini velikih zadataka koje iziskuje savremeni način ratovanja i da mogu biti u borbi dostojan partner najsavršenije armije na svetu — Crvene armije. I kad je posle Beograda dobila savremeno naoružanje (dovoljno artilerije, tenkova i aviona) Narodnooslobodilačka vojska za neobično kratko vreme izrasla je u potpuno modernu armiju i bila je u stanju da sopstvenim snagama na teritoriji Jugoslavije okonča rat u slavnom pobedničkom pohodu od Beograda do Trsta.

Vladislav RIBNIKAR

Hiljade građana Beograda, radnika, omladine i inteligencije, odmah sa pojavom Narodnooslobodilačke vojske oduševljeno su se pridružili njenim borcima i pošli u borbu na sremski front. Tako su neke naše jedinice samo pri prolasku kroz oslobođeni Beograd bile popunjene za preko trista na sto. Ali i do Beograda, u pobedničkom pohodu kroz Srbiju, naša vojska je rasla iz dana u dan, kao što je u to vreme rasla i jačala u svim krajevima oslobođene Jugoslavije. U toku leta 1944, u vremenu od početka juna do kraja septembra, mnoge jedinice Narodnooslobodilačke vojske udvostručile su svoje brojno stanje, a sve veći priliv novih boraca iziskivao je formiranje novih jedinica. (U tome vremenu od četiri meseca obrazovane su ove nove jedinice Narodnooslobodilačke vojske: 45 i 46 srpska divizija, 51, 52, 53 i 59 makedonska divizija, 43 hrvatska divizija, 50 bosanska divizija, 1, 2 i 3 prekomorska brigada, 1 tenkovska brigada, a počelo je i formiranje našeg vazduhoplovstva). U svim krajevima Jugoslavije u toku leta 1944 jačala je borbena snaga naše vojske, učvršćivala se njena organizacija i rastao njen ofanzivni duh. U jesen te godine, do bitke za Beograd, Narodnooslobodilačka vojska i njen komandni kadar bili su već u punoj meri sposobni za vođenje operacija najšireg obima, kao što su bile operacije u Srbiji u septembru i oktobru, kao što je bila sama beogradska bitka, kao što su bile frontalne borbe u Sremu, Bosni, Hrvatskoj, i najzad završni pobednički prodor prema Trstu.

Danas, četiri godine posle oslobođenja Beograda, potrebno je obnoviti sećanja na ove slavne događaje iz 1944 godine i ukazati još jednom na činjenice koje su ovde pomenute. U vreme bitke za Beograd narodi Jugoslavije imali su već izvojevanu svoju vlast, jasno ocrtane konture svoga novog državnog uređenja i imali su formiranu, razvijenu i u borbama očeličenu svoju narodnu armiju.

Dvadeseti oktobar je bio jedna od poslednjih u nizu pobeda naroda Jugoslavije nad njegovim spoljnim i unutrašnjim neprijateljima. Zato što je to bila prva velika pobeda izvojevana u zajednici sa Crvenom armijom, koja je na svojim proslavljenim zastavama nosila slobodu svim narodima, 20 oktobar, za razliku od ostalih istoriskih datuma Narodnooslobodilačke borbe, za naše narode ima izuzetno obeležje. On je večiti simbol nerazrušivog bratstva sa narodima Sovjetskog Saveza, bratstva koje počiva na zajedničkoj prolivenoj krvi i na internacionalističkoj svesti i čiji koren doseže tako duboko da ga nikakva falsifikatorska ruka ne može istrgnuti.

Svečana sahrana poginulih crvenoarmejaca na Trgu Republike u Beogradu posle oslobođenja. Na slici sovjetski i jugoslovenski vojni rukovodioci na čelu s generalom Ždanovom i generalom Pekom Dapčevićem.

Dvije armije

Još dalje bjehu jedno od drugoga,
U teške dane Staljingrad i Bosna.
Od vatre i gvožđa d'jelio ih zid,
Al blizu bjehu onim, što najčvršće
Dva srca veže:

Vezivala ih ista vjera, — k istoj
Crvenoj zv'jezdi petokrakoj dvije
Armije oči dizahu, a ona
Visoko sjala iznad krvi i dima
Bojnijeh polja;

Vezivala ih ista ljubav, — ratnik
Na istoku i ratnik na zapadu
Za rodno tlo se borio, za sveta
Čovječja prava, za budućnost svoju
Republikansku.

Slomljena pade sila zla, i nalik
Na r'jeke, obe protekoše vojske,
Valjajuć drvlje i kamenje, kule
Da crne ruše, da izvrše zavjet
Staljina i Tita.

Dunavo, naših bola i veselja
Prastara r'jeko, pokraj tebe dvije
Umorne, prašne, žedne istog srka,
Srele se vojske i napile se vode
Iz jednog suda.

Dahtale grudi, gorjelo je grlo,
Al svu svježinu tobom osjetiše
Volge i Drine, Dona i Neretve,
Hiljade lica treptalo je u tebi
Ko jedno lice.

Šumjele šume, šuštali usjevi,
I sve rijeke ruske i jugoslavske,
U tvom se glasu slagale u jedno.
— Dunavo, vječno nosi k moru pjesmu
Slavenskog bratstva!

Vladimir NAZOR

BEOGRAD JE NAŠ

Među događajima iz dana oslobodilačke borbe, kojih se još danas živo sećam, ističe se oslobođenje Beograda.

U to vreme Čepovan je bio »glavni grad« slobodne teritorije u Slovenačkom Primorju. Slikovit predeo u planinama severno od Gorice, u blagoj dolinici između pustih, stenovitih i šumovitih bregova. Posle žestoke neprijateljske ofanzive prvih dana oktobra, kada je do temelja spaljeno selo Lokve, naše pređašnje središte, tu se našao štab IX korpusa, kao i kancelarije Pokrajinskog narodnooslobodilačkog odbora i Osvobodilne fronte. Otud su tekle veze na sve strane zemlje, brigadama i četama, političkim organizacijama i mesnim narodnim odborima. Tu su se sticali izveštaji s raznih bojišta i s terena.

Selo je bilo preko leta skoro potpuno srušeno i spaljeno. Ostalo je samo nekoliko kuća i dva manja hotela, koji su u mirna vremena privlačili goste na letovanje, i obližnji zaselak. Beskućnici su se tiskali kod retkih suseda, koji su još imali krov nad glavom. U svakoj kući polovinu prostora zauzela je vojska, kancelarije otseka, strane vojne misije i uredništva listova. Partizani i domaćini živeli su zbijeni jedni uz druge, kao jedna porodica, u istim opasnostima i oskudici.

Ta jesen bila je veoma vlažna, kišna. Oblaci, koji su dolazili iznad Furlanije, polegli bi nisko nad vrhunce. Iz njih je čas rosilo, čas lilo u mlazevima, tako da je noga do članka upadala u razmekšanu zemlju U tmuran dan, kroz šum vetra koji je tukao golim granama, s vremena na vreme odjekivali su pucnji od Trnova iznad Gorice, s banjske visoravni ili od Tolmina. Jednog vedrog jutra neprijateljski izviđački avion proleteo je visoko i tražio položaje naših brigada. Okupator je pritiskao sa svih strana, nije bilo dana bez sukoba ili bitke.

Borci su bili izmučeni od marševa i borbi, prozebli i gladni. Pa ipak još nikad nisam video kod njih toliko hrabrosti, čak i razigranosti, koliko tih dana. U odmorima između dve bitke slušali su novosti preko radija, koje su, još sveže, išle od usta do usta takvom brzinom kao da su krila imale.

Crvena armija i jugoslavenska vojska prodirale su prema Beogradu. To je ulivalo borcima nove snage i davalo novog poleta. Tuci neprijatelja! Udri! Na dnu duše tiho ih je mučilo pitanje: kad će biti oslobođen naš voljeni grad? Toliko je bilo gorućeg nestrpljenja da su već jednom bili razglasili taj događaj. Ne na sva usta nego tiho, s bojažljivim pitanjem: je li istina? Nije bilo istina. Još nije bilo istina. Kao pozdrav tom događaju napisali smo unapred članak za »Partizanski dnevnik«. Ta doći će taj dan. Mora doći! Ništa na svetu ne bi moglo da nas pokolebа u tom uverenju.

Sećam se tog dana, kao da je bilo juče. Vidim ga u sivoj jesenjoj boji, s oblacima preko neba, kroz koje je tu i tamo za trenutak zasijalo plavetnilo. Nije padala kiša, vazduh je bio miran i tih, gole, tamne grane drveća ocrtavale su se nepomične na smeđoj pozadini. Od jutra u toj samoći nije se čulo pucnja, samo je kod Tolmina nekoliko puta udarila mina.

Predveče, kad je polovinu dolinice već bila zahvatila duboka senka, od štaba je odjeknuo pucanj. Bio je osamljen, kao da se nekome nesretnim slučajem odapela puška, i odjek se izgubio u mraku koji je padao. Posle minut - dva čula su se tri hitca redom. Zatim je zagrmeo čitav rafal. I kao da se srušila lavina pucnjave, odjednom se razlegao odjek sa svih strana, od jednog kraja sela do drugoga.

Sedeli smo za širokim stolom u niskoj seljačkoj sobi, listali dopise s terena i diktirali odgovore. Na pucnjavu smo digli glave i oslušnuli. Neko je prišao telefonu i pozvao štab.

— Šta se događa? Preti li opasnost?

Kroz slušalicu se jasno razabirao radostan smeh.

—Zar još ne znate? Beograd je oslobođen. Beograd je naš!

Štab i Pokrajinski odbor stalno su se nadmetali ko će prvi uhvatiti i razglasiti neku važnu novost. Ovog puta oni su nas preduhitrili. Ti momci su voleli i da se potsmehnu nama, »civilima« iz kancelarija, koji bi se iz straha za arhive preplašili od svakog pucnja. Ali ovde nije bilo mesta zavisti niti povoda za strah... Pogledali smo se, kao da ne možemo verovati, u sobi je zavladala svečana tišina. Osećanja su izražavala samo nasmejana lica i plamteće oči. Kroz pucanje pušaka i brzometki javljala se negde s brda usplahirena strojnica.

Tišinu je razbio zadihani kurir, koji je kao izbačen iz topa upao u sobu.

— Beograd..., počeo je.

— Znamo već, znamo već, — prekinulo ga je u reči više glasova.

France BEVK

Te večeri bujica osećanja nije mi dala da nastavim s poslom. Sa svih strana zvonili su radosni glasovi, koji su se pretvarali u pesmu. Pred mojim unutrašnjim očima iskrsavala je slika Beograda, kako sam ga video noću iz voza. Mnoštvo raznobojnog svetla, koje je raslo iz mraka i drhtavo se odražavalo u Savi i Dunavu. Ali to je bio tek njegov spoljni lik kao da je uzet iz bajke. A unutarnji? Beograd, koga smo te večeri pozdravljali, nije bio nekadašnji, gnezdo čaršije, nego nov, onakav kakvim su ga sanjali borci, srce radnog naroda. Potpuno dostojan ljubavi i žrtve.

Nezadrživi val se neće više zaustaviti, juriće dalje do poslednjeg sela i kuće. Možda ćemo mi na krajnjem zapadu biti poslednji. Ali i za nas će doći dan i čas. To više nije bila vera u pobedu, to je bila pobeda.

Nije bilo teško pogoditi osećanja boraca, koji su stajali na svim putevima i pored kuća, i pucali u vazduh. Možda su njihove misli bile još čistije i bogatije od mojih. Jednostavni, sa mišlju i srcem na dlanu, te su večeri do dna posvedočili svoje jugoslovenstvo. Beograd je naš! Kao da se radi o Trstu i Gorici. Neko, kome su poklik i pesma bili preuski za njegova osećanja, pritisnuo je obarač. Taj hitac odapeo je sve puške i brzometke. Bilo je zabranjeno da se troši municija, ali šta bi ih moglo te večeri zadržati! Da su imali topove pucali bi iz topova. Srcu se moralo dati oduška. I dalo se.

Uveče, kad se zgnusnuo mrak i u sobi planule karbituše svojim mlečnim sjajem, pucnjava je prestala. Izašao sam u trem, gde je politkom u polutami objašnjavao zaštitnici značaj oslobođenja Beograda. U kuhinji je sedokosi starac pričao ženama o svom nekadašnjem putovanju kroz ovaj grad. Stražar pred kućom okrenuo se prema meni; u bledoj svetlosti, koja je padala kroz zastrte prozore, govorilo mu je lice: »A, šta? Je si li čuo?«

Noć je bila mračna, iz nje su iskrsavale samo siluete obližnjeg drveća i belasao se sivi sloj magle na vrhuncima. Po cesti je marširala kolona, partizanska pesma zaglušivala je škripanje peska pod nogama. Pevajte, neprijatelj je daleko! Pa da je bio i blizu, ko bi mogao zapoveditи da se utišа radost? Iz štaba je kroz nezastrt prozor padao veliki pramen svetla i rezao tamu.

Iza mojih leđa odlazio je kurir, koji je nosio u štampariju »Slovenija« rukopis za »Partizanski dnevnik«, i zamakao u klanac. Svakog dana sedam sati hoda kroz noć i tamu, kroz divljinu i strminu, i sedam sati natrag. Ujutro će doneti svečani broj lista s novošću o oslobođenju Beograda... Beograd je naš!...

Heroj SKOJ

Kroz dvadeset i osam godina svoga postojanja Savez komunističke omladine Jugoslavije herojski je pomagao Komunističkoj partiji u velikom djelu vođenja revolucionarne borbe radničke klase i radnih masa naše zemlje. Obznana i šestojanuarska diktatura, nasilje, teror i ubistva — nijesu mogla zadržati avangardu revolucionarne omladine na njenom putu pod rukovodstvom Partije. Na tom teškom putu komunistički omladinci su pokazali sjajne primjere heroizma koji krase revolucionarnu istoriju oslobođenja naših naroda.

Od 1937 godine i dolaska druga Tita na čelo Partije, SKOJ vodi genijalno usmjerenu borbu za okupljanje najširih masa radne omladine, za idejno, političko, i organizaciono jedinstvo mlade generacije. Ispunjena svijetlim primjerima i herojskim likovima, herojstvom u bitkama i plemenitim zalaganjem u radu, ta borba je uspješno završena ovih dana istoriskom odlukom Četvrtog kongresa Saveza komunističke omladine Jugoslavije o spajanju SKOJ-a i Narodne omladine. Odluka o stvaranju jedinstvene omladinske organizacije novog tipa, kakva do sada »na taj način i tim putem nigdje nije stvorena« — krunisala je dugogodišnji rad Partije među omladinom.

Borba za jedinstvo mlade generacije početa je u teškim danima kad je njemački fašizam postepeno i dosljedno sprovodio plan porobljavanja naroda srednje i jugoistočne Evrope pripremajući se za konačni obračun s demokratijom i njenom najjačom tvrđavom, Sovjetskim Savezom. U takvom vremenu je Savez komunističke omladine Jugoslavije, pod rukovodstvom Partije i Tita, uspio da okupi najveći broj radničke i seljačke omladine za borbu protiv profašističkih, izdajom zatrovanih, režima, za otpor protiv fašističkih zavojevača. Idejno čista, beskompromisna borba komunista i komunističkih omladinaca jačala je ljubav i povjerenje širokih omladinskih masa, čelićila narodni omladinski pokret, izgrađivala i kovala u njemu heroje naše narodnooslobodilačke borbe.

Sudbonosni dani nijesu zatekli nespremnim našu Partiju, omladinu i narod.

U ratu je Savez komunističke omladine Jugoslavije sjajno izvršio svoj zadatak. Tri četvrtine ljudstva naših prvih borbenih jedinica dali su omladinci. Preko sto hiljada članova SKOJ-a dalo je živote u borbi protiv fašističkih osvajača i izdajničke buržoazije. Krajem 1942 godine održan je prvi kongres na kom je i organizaciono oformljen Ujedinjeni savez antifašističke omladine Jugoslavije — još jedan dragocjeni prilog mlade generacije oslobodilačkoj borbi naših naroda. Kroz bezbrojna djela heroizma i upornu borbu, komunistička omladina se neprestano snažila i omasovljavala izgrađujući i dajući nove borce i heroje.

U novim uslovima rada i razvitka u oslobođenoj zemlji, Ujedinjeni savez antifašističke omladine prerastao je u jedinstvenu organizaciju s izgrađenim političkim jedinstvom i, na svom trećem kongresu, dobio naziv Narodna omladina. Djela Narodne omladine, pruge od Brčkog do Banovića, od Šamca do Sarajeva, od Nikšića do Titograda, od Kučeva do Brodice, Posavski kanali, drumovi i hidrocentrale, fabrike i zadružni domovi — poznata su svakom u našoj zemlji a i mnogima van nje.

Boreći se protiv fašizma, za pravdu i slobodu, izgrađujući socijalizam, koji je pravda, sloboda i istina — narodna omladina je primala od svog jezgra, od SKOJ-a, karakteristike komunističke omladine. Takva, Narodna omladina je pripremljena za sprovođenje programa Partije kao svog programa, gotova da se vaspitava na ideološkim osnovama marksizma-lenjinizma i da bez kolebanja izgrađuje socijalizam. Pri takvom stanju stvari na Petom kongresu Komunističke partije Jugoslavije donesena je odluka o spajanju SKOJ-a i Narodne omladine, odluka koju je Četvrti kongres SKOJ-a usvojio i pripremio za ostvarenje.

Pozdravljajući u ime Centralnog komiteta Komunističke partije Jugoslavije Četvrti kongres SKOJ-a drug Đilas je precizirao: »Ujedinjenjem SKOJ-a i Narodne omladine u jedinstvenu organizaciju stvarno ne nestaje nijedna od ovih organizacija, nego će njihove osnovne osobine biti sadržane u novoj organizaciji. One se ustvari slivaju u jednu novu organizaciju koja uzima i od jedne i od druge ono što je glavno. Ali, da bi se pravilno razumjeli, treba da dodamo: i ako će nova jedinstvena organizacija biti po svojoj širini slična Narodnoj omladini, a možda i šira od nje, ne uzima ona od Narodne omladine ono što je glavno, nego od SKOJ-a. Grubo rečeno, od Narodne omladine ona uzima uglavnom širinu, a od SKOJ-a ideologiju, disciplinu, herojstvo i požrtvovanje, čvrstinu i odanost stvari naroda i Partije. Nije naš cilj da skojevce pretvorimo u narodne omladince, nego da čitavu Narodnu omladinu podignemo na nivo SKOJ-a, da nenametljivo, drugarski i ubuduće se još strožije čuvajući svakog doktrinarstva i sektaštva, svakog odbijanja omladinaca zbog drukčijih »nekomunističkih« i »malograđanskih« shvatanja — vaspitamo mladiće i djevojke naše zemlje u duhu socijalizma«.

U novoj organizaciji svaki narodni omladinac moći će s pravom »da se ponosi što je zaslužio da ga Partija više ne razlikuje od skojevca, da ga smatra mladim komunistom, borcem za izgradnju novog života, novog društva, za izgradnju nove socijalističke Jugoslavije«. Svaki narodni omladinac ponosi se riječima koje je omiljeni vođa Partije i naroda, drug Tito, izrekao na Kongresu: »Danas je naša Narodna omladina dostojna da bude komunistička omladina«.

Stvaranje jedinstvene omladinske organizacije sa ideološkom podlogom komunističke omladine, pod rukovodstvom Komunističke partije, biće snažan potsticaj za dalje svestrano ujedinjavanje radnih ljudi okupljenih u Narodnom frontu, pojačaće snage koje se bore za izgradnju socijalizma u našoj zemlji.

Mihailo LALIĆ

MARK TVEN SVEDOČI PROTIV „UZVIŠENIH" ZLOČINACA

Veliki američki književnik Mark Tven, pisac nezaboravnih povesti »Tom Savjer«, »Nikleberi Fin« i mnoštva humoristično-satiričnih pripovedaka kojima je u svetu stekao ogromnu popularnost i proslavio američku književnost, ne može da bude pozvan pred famozni Odbor za ispitivanje antiameričke delatnosti — jer je još početkom ovoga veka umro. Njega američki reakcionari ne mogu da proganjaju i hapse kao današnje napredne književnike i umetnike Amerike, ali su mu se kulturni agenti američkog imperijalizma osvetili time što jedan deo njegovih kritičkih napisa, objavljenih u novinama, nije ugledao sveta čak ni u njegovim celokupnim delima. No ti njegovi gnevni članci protiv imperijalizma nisu izgubljeni a oni su danas neobično aktuelni, oni optužuju američki imperijalizam koji gomila zločin na zločin sve u ime »uzvišenih ideala«. (»Ti članci i izjave objavljeni su u »The North American Review«, 1901 i 1902, u biografiji Tvenovoj od Pena, 1912, u Tvenovoj autobiografiji, 1924, u knjizi Tvenovoj »Europe and Elsewhere«, i u publikaciji «Mark Twain in Eruption«, 1948).

Na razmeđi devetnaestog i dvadesetog veka američki imperijalizam započeo je nekoliko osvajačkih ratova. Tvena je duboko revoltiralo »gusarstvo« američkih osvajača na Filipinima, kao i imperijalistički pohod na Kinu, Južnu Afriku itd. Na pragu dvadesetog veka Tven je napisao sarkastičan pozdrav, demaskirajući »Darove civilizacije«: »Pozdrav Devetnaestog Dvadesetom veku··· Donosim ti, hrićanstvo koje se vraća uprljano, oskrnavljeno, uniženo, pošto se podalo gusarskim podvizima u Kio-Ćeu, u Mandžuriji, u Južnoj Africi i na Filipinima. Srce mu je napunjeno žuči, džepovi pljačkom, a reči mu odišu licemernim bogomoljstvom···«

Tven nije shvatao pravi smisao imperijalizma, on nije video da ta gusarstva nisu moralne aberacije i čudovišni zločini pojedinaca, nego logična politika monopolističkog kapitala. On se zgražao nad podlošću generala Fanstona koji je vođu filipinskog ustanka Aginalda zarobio i ubio na prevaran način, došavši do njega kao tobožnji drug u borbi, a pošto ustanak ni posle smrti Aginalda nije prestao pobio čitavo jedno filipinsko pleme, i to neborce u krateru jednog vulkana. No Tven je ogorčeno-ironično ukazao na »moral generala Fanstona koji bi mogao postati uzor«. (I danas to jeste za mnoge Van Flite).

Ukratko pred svoju smrt, Tven koji je već žigosao »misionare« koji nose molitvenike, viski i mitraljeze, pričao je kako je na banketu kluba »Sa svih strana sveta«, pretsednik, penzionisani oficir visokog čina, vatreno izjavio: »Mi smo anglosaksonske rase, a ono što Anglosaksonac hoće, to uzme«. Tome Tven dodaje: »Ako se razmetljiva fraza ovog ratnika prevede na običan jezik i uzme u obzir naglasak s kojim je on izgovorio te reči, njihov smisao se svodi na ovo: »Englezi i Amerikanci su drumski razbojnici, gusari, pljačkaši, i mi se ponosimo što pripadamo toj družini«.

U svojoj brošuri »Čovek koji ide po tmini« Tven je pričao o svirepostima koje su počinili (i dalje čine) američki imperijalisti u kolonijalnim, porobljenim zemljama, i s gorkom ironijom kaže:

»Izloživši istoriske činjenice Čoveku u tmini, potstaknimo ga i objasnimo mu sve to da ne bi imao nikakve sumnje. Treba mu reći ovo: Sve što ste čuli učiniće vam se neverovatnim, ali to je ipak tako. Da, mi smo lagali, ali to je bilo u ime uzvišenih pobuda. Da, mi smo bili podli, ali samo zato da bi se iz zla rodilo dobro. Da, mi smo kidisali na slabe ljude bez podrške, koji su uz to verovali u naše reči; mi smo smoždili jedan prevareni narod koji je tražio da ga štitimo; mi smo slistili jednu republiku zasnovanu na načelima pravde, razuma i reda; mi smo zaboli nož u leđa jednog saveznika i ošamarili našeg gosta... Mi smo se dočepali zemlje i slobode jednog prijatelja koji nam se poverio. Mi smo svoje mladiće, čija je duša još bila čista, potstrekavali da uzmu u ruke okaljano oružje i da pođu u pohod za pljačku pod zastavom koje su se banditi nekada bojali ali je nisu smatrali svojom. Mi smo ukaljali čast Amerike i nagrdili joj obraz pred celim svetom. Ali sve je to bilo dobra radi. Mi o tome dajemo sebi potpuno računa«.

Zar se to ne odnosi na današnje doba, kada američki imperijalisti u ime demokratije naoružavaju i plaćaju izdajnike pojedinih zemalja da guše narodnu borbu, kada u ime civilizacije porobljavaju, kada radi pljačke daju tobožnje pomoći, kada su potčinili sebi i nekada velike države pa i Englesku i stvorili aparat satelita, kada američki političari na međunarodnim konferencijama onemogućuju sporazum po pitanju mira a viču da opasnost dolazi upravo od onih zemalja koje se bore za mir, kada zbog izmišljene opasnosti od strane Sovjetskog Saveza i zemalja narodne demokratije stvaraju ratničke vojne blokove, kada radi »slobode štampe« guše naprednu misao, zbog »uvrede Kongresu« sude sekretaru Komunističke partije SAD što neće da bude izdajnik, kad u ime američkog mira traže povećanje naoružanja, u ime demokratije oživljuju fašizam, a pod kontrolom atomske energije podrazumevaju da ceo svet stave pod kontrolu monopola atomske bombe?

Nekada je Tven rekao: »...najsigurnije sredstvo za brzo bogaćenje je... izumeti oružje pomoću kojeg se jednim udarcem može ubiti više hrišćana nego i u jednom trenutku ranije«.

Ideološki i politički pretstavnici Amerike smatraju da im atomska bomba daje mogućnost i pravo da potčine sav svet. Čak i kad cinički kažu: nećemo sporazum o miru i saradnji, oni iz navike još pominju slobodu, demokratiju i mir. Mnogo ranije nego što su prohtevi imperijalista dobili svoj današnji cinični obim i vid, Tven je rekao: »Izgubili smo nekadašnju simpatiju za potlačene narode koji se bore za život i slobodu: ako nismo hladni i ravnodušni, mi se prosto pravimo nevešti···«

No još početkom ovog veka Tven je rekao istu misao koju je Konstantin Simonov u svom »Ruskom pitanju« pravilno primenio: da postoje dve Amerike. Tven je izjavio da on ne pripada onoj Americi koja tlači i porobljava. Ona druga Amerika postoji. Amerika radnog naroda i naprednih snaga, Amerika koja nadovezuje na nekadašnje demokratske tradicije koje je američki imperijalizam uništio i falsifikovao, Amerika čiji pretstavnici žele mir i saradnju, veruju u Sovjetski Savez i narodne demokratije, Amerika čiji ljudi na pretstojećim izborima treba da osude sramnu politiku trustova, čiji ljudi slušaju reči pretstavnika socijalističkog, demokratskog tabora na zasedanju Ujedinjenih nacija uprkos smicalicama volstritske glasačke većine, i osećaju solidarnost s antiimperijalističkim taborom. Rečima Višinskog, Manuilskog, Kardelja i pretstavnika zemalja narodne demokratije na zasedanju OUN pridružuju se i reči Mark Tvena, koji nije shvatio suštinu imperijalizma i nije video snagu proletarijata, ali je osudio američki imperijalizam kao amoralan i čudovišan.

P.

„Da vidimo što kaže Larus"

U razdoblju od sredine XIX vijeka, kada je Pjer Larus, leksikograf i pozitivistički pedagog, napisao svoj »Novi rječnik francuskoga jezika«, pa sve do naših dana, Larus i svi enciklopedijski rječnici stekli su priličnu popularnost.

U samoj Francuskoj Larus je za nastavnike i đake postao prototipom rječnika. Njime se služe i provincijski urednici pri redigiranju lista i namještenik koji prati večernje kurseve.

Činjenica da stotine hiljada ljudi, u Francuskoj i drugdje, često traže obavještenja o pojedinim historijsko-geografskim, političkim i kulturnim faktima u «Larus«-u, trebalo bi da obavezže izdavače na veliku odgovornost njihova posla pred javnošću. Toliko više, kad sami izdavači misle da mogu tvrditi kako francuski čitaoci ne kažu danas: »Pogledajmo u rječnik«, nego: »Da vidimo što kaže Larus«.

Bit će stoga možda zanimljivo da zaista vidimo što se sve kaže u najpopularnijoj enciklopediji firme Larus, to jest u posljednjem izdanju Larusa od 1948 godine.

U predgovoru uvjeravaju čitaoca da će »o svakom događaju, svakom remek-djelu, svakoj zemlji i slavnoj ličnosti naći jasnu monografiju koja će ga zadovoljiti«.

Shvatljivo je da nas prije svega zanimaju podaci koji se odnose na našu zemlju. Što piše dakle Larus, za koga izdavači tvrde da je »najbolje uređivan i najbolje informiran rječnik«?

Iz mota na naslovnoj stranici proizlazi da je pred nama »rječnik bez primjera...«, pa je tako za najnoviji Larus, čini se, prirodno da »Sarajevo leži na Bosni«, premda se u svakoj solidnijoj enciklopediji znalo još u XIX stoljeću sasvim točno na kojoj rijeci leži glavni grad Bosne. Za izdavače je isto tako još danas »jasno« da je »Nikola Tesla austrijski fizičar«, iako nakon prvog svjetskog rata to više ne tvrde čak ni njemački leksikoni. Ustvari, Larus, koji se prema pisanju izdavača »revidira aktuelnosti radi svake godine«, crpe svoje podatke iz već istrunulih austougarskih statistika, i to, kako ćemo odmah vidjeti, loše ih crpe. Jer prema onoj istoj crnožutoj logici po kojoj je Tesla Austrijanac pod slovom »Z« stoji da je »Zagreb na madžarskom jeziku Agram«. No to su tek sitnice iz »najbolje informiranog rječnika«.

Krupnije je svakako, da to posljednje izdanje Larusa — za godinu 1948, koje je, kaže se u predgovoru, »potpuno prerađeno pod rukovodstvom Pol Ožea«, piše: »Istra — talijanska provincija«. Na taj način g. Ože ignorira čak i svog poznatog zemljaka mesje Bidoa, što je, nema tome dugo, bio prinuđen da preko Julijske Krajine potegne kakvu takvu liniju, kojom je priznao da je Istra ipak slavenska zemlja.

Međutim, kruna napora, koje je uložila »brojna ekipa eminentnih lingvista, profinjenih erudita, kvalificiranih specijalista i vještih tehničara« (citat iz predgovora) pri »otkrivanju« Jugoslavije, nalazi se bez sumnje na hiljadu sedam sto šezdeset i drugoj strani ovog besprimjernog rječnika (»un dictionnaire sans exemples...«). Tamo čitalac, koji želi da vidi što kaže Larus, može iznad natpisa »Grb Jugoslavije« spaziti lijepo otisnutog dvoglavog bijelog orla dinastije Karađorđevića kako još uvijek u zgrčenim kandžama drži insignije kraljevske vlasti. A sve to nakon uvoda u kojem izdavači kažu: »Historijski i geografski dio bio je podvrgnut potpunoj preradi (remaniement total), kako bi se mogli prikazati događaji iz drugog svjetskog rata i oslobođenja«.

Ekipa finih erudita ne može, izgleda, još uvijek prežaliti zlokobnu monarhističku ptičurinu na Balkanu, pod čijim je okriljem izvjesna vrsta »kvalificiranih specijalista« nekada grabila bakar, boksit i ugljen Jugoslavije i izvikivala znoj i muku naših radnika među kolonadama pariske burze.

Što bi rekla takva gospoda da im se negdje kao grb francuske republike prikaže burbonski ljiljan? Vjerojatno — ništa.

No da se vidi što zapravo nadahnjava ovu vještu redakciju, koja se već dosta dugo pokriva imenom Pjera Larusa, treba pogledati i neke druge primjere, servirane čitačima u obliku »jasnih monografija«.

Otvorimo li kojim slučajem stranicu 1270 posljednjeg izdanja, upast će nam u oči portret Nevila Čemberlena. To je naravno onaj isti džentlmen s kišobranom koji je, srdačno stežući ruku Hitleru ciničkl zadavio prvu čehoslovačku republiku i zatim otpjevao misu »spasenom miru«. A što kažu naši specijalisti o tom sveopće poznatom režiseru minhenskog kriminala? »On (Čemberlen) **nemoćno** je (podvukao — M. M.) prisustvovao... komadanju i, zatim, okupaciji Čehoslovačke«.

Za laž (mensonge) Larus točno kaže: »Govor protivan istini«. No takve definicije potiču vjerojatno još iz prvih izdanja u devetnaestom vijeku. Iz upravo navedenog primjera moglo bi se zaključiti da profinjeni redaktori iz hiljadu devetsto četrdeset osme nisu za njih odgovorni.

Zanimljiv je također kriterij ekipe iz kuće Larus u pogledu književnosti. Tko je od novijih francuskih pisaca vrijedan da bude spomenut u tom »najbolje informiranom rječniku«? Sjetimo li se Anri Barbisa i tražimo li ga pod slovom »B«, bit će nam uzaludan posao. Sjajnom piscu »Ognja« koji je svoj život posvetio stvari francuskog naroda i naprednog čovječanstva, nepomirljivom borcu protiv fašizma, — nema u takvoj enciklopediji mjesta.

Francusku i Evropu gazila je u krvi ogrezla čizma okupatora, a klerikalac i esteta Pol Klodel dotjerivao je u to doba svoju »Cipelicu od satena«. Kako u besprimjerni rječnik, kažu izdavači, »treba da uđe sve što se ne smije ni ignorirati ni zaboraviti«, to je, naravno, Klodel, koji još dandanas vapi: »Njemačka je naša obrana i naš štit«, ušao u larusovsku Valhalu zajedno s hitlerovskim namjesnikom u Francuskoj, generalom von Rundštetom. Jer zaista se ne može zaboraviti da je nacistički general potpisivao smrtne osude franskuskih patriota, (što međutim ne piše u Larusu) dok je Klodel istovremeno pisao ode njegovom sluzi Petenu.

Karakteristična za taj duh je također definicija nacionalsocijalizma, koji, prema Larusu, u sebi »spaja principe njemačkog rasizma i socijalnih zahtjeva radnika«.

Tako dakle vješti lingvisti pokušavaju maskirati diktaturu njemačkog finansijskog kapitala socijalnom frazom i radničkim zahtjevima, i to se onda predstavlja čitačima kao »jasna monografija«.

Budući da je ipak nemoguće prešutiti Karla Marksa, specijalisti se požuriše da, u ona tri sitna retka koja su o njemu napisali, posebno istaknu, da je »Marks njemački socijalist židovskog porijekla«.

Doduše i Anri Bergson je židovskog porijekla (što naravno ni u njegovom slučaju nema važnosti). Ali za Larus je on isključivo »francuski filozof«. Jer Bergson nije opasan. Naprotiv, on je jedan od duhovnih stupova tog društva, dakle je atribut »židovski« u tom slučaju izlišan.

Doista, suptilnih li erudita, koji ignoriraju Barbisa, a Himlera vrlo diskretno nazivaju »šefom njemačke policije«.

To su, eto, neke od metoda kojima se služe kvalificirani specijalisti reakcije u svom »najbolje redigiranom i najbolje obavještenom rječniku«.

M. MIRKOVIĆ

Naš ljubimi grade

Jas gi pomnam surovite denoj,
tvojto smelo i orlovo lice,
pomnam bolki što kipea v mene,
krik na deca — na raneti ptici.

Jas gi pomnam i nemirnite branoj
i mladosta na Dunav i Sava,
pomnam kako vo utroto rano
tvojte domoj težok dim gi zavi.

Jas gi pomnam i praznikot svetel
i radosta što poteče sama,
pomnam šepot na malečko dete:
»Sakam vaka se da bide, mamo!«

Jas ja pomnam i prvata maka
što ja v gradba za idnina dade,
no ko denes, o, nikoga taka,
ne si svetnal — naš ljubimi grade!

Kaj da odam, v sela ili gradoj,
v ličen Ohrid, Kozjak v oblak skrien, —
jas go slušam tvojto srce mlado,
slušam kako segde silno bie.

Kaj da odam v našta zemja širna, —
segde vetrec proleten me niše,
segde gledat tvojte oči mirni
i so ljubov tvojte gradi dišat.

V tebe sokol nad rodina bdee,
poln so griži vo pogledot pitom...
Cela zemja denes pesna pee,
bujna pesna za drugarot Tito!

Jas ja pomnam tvojta prva maka
što ja v gradba za idnina dade,
no ko denes, o, nikoga taka,
ne si svetnal — naš ljubimi grade!

Kako solnce te bez otdih greeš
nad planini i nad rodni nivi,
i od ljubov što ja v brazdi seeš
klasi srekjen, klasi vesel život!

Aco ŠOPOV

Izdavačka delatnost „Osolineuma" u Vroclavu

Zahvaljujući tome što Lavov nije 1939 godine pao u ruke Nemaca, sačuvana je imovina zadužbine Osoljinjskih, (Osolineum). Najveću vrednost te zadužbine sačinjava biblioteka, koja je zajedno sa zadužbinom posle završetka rata, 1945 god. preneta u Vroclav. Tu se sada nalazi oko 10.000 rukopisa koji prestavljaju neocjenjivo bogatstvo za poljsku nauku.

Zadužbina Osoljinjskih razvija vrlo značajnu i široku izdavačku delatnost. Povodom stogodišnjice smrti velikog pesnika romantičara Juliuša Slovackog zadužbina obnavlja izdanje celokupnih njegovih dela u 16 tomova. Sem toga u prvoj polovini sledeće godine izaći će popularno izdanje dela J. Slovackog u 12 knjiga. Od ostalih poljskih klasika priprema se izdanje celokupnih dela Aleksandra Fredra i I. Krasickog. Naročit značaj ima pripremanje korespondencije Krasickog. Vaclav Borovi sprema »Antologiju poljske lirike«, a u redakciji Viktora Hana i K. V. Zavodinjskog izaći će niz dela Vladislava Lozinjskog, Edmunda Hojeckog, Jana Lama, Valerija Lozinjskog i drugih.

U oblasti istorije literature dosada je izašao »Nacrt istorije narodne književnosti« od St. Pigonja, kao i prvi tom »Izbora narodnih pisaca«, dok je drugi tom u štampi. U najskorije vreme počeće da izlazi serija »Vroclavskih književnih studija« u kojoj će kao prvi tom izaći knjiga Tadeuša Mikuljskog »Istorija vroclavske polonistike«, a kao drugi knjiga Huberta Drapelija posvećena proučavanju autografa pesama Leopolda Stafa jednog od najvećih živih pesnika Poljske.

Povodom proslave stopedesetgodišnjice rođenja Adama Mickjeviča još će u toku ove godine izaći knjiga Stanislava Kolbuševskog o »Panu Tadeušu« (gospodin Tadija). Antoni Knot priprema »Antologiju poljske poezije 1848 god.«

Još u toku prošle godine izašao je prvi tom »Nacrta istorije poljske literature« J. Klajnera, dok se drugi tom u kome je studiju o poljskoj literaturi između dva svetska rata napisao napredni poljski književni kritičar i profesor Krakovskog univerziteta K. Vika, nalazi u štampi. Istovremeno se priprema novo izdanje istorije poljske književnosti u dva toma.

Viktor Han je izradio »Bibliografiju poljske bibliografije« (od 1945 g.), a Edmund Mališevski je upotpunio bibliografiju dnevnika (1928 — 1948).

Važno mesto u izdavačkom planu Osolineuma zauzima izdavanje dnevnika. Sada se nalaze u štampi »Uspomene« Jana Nepomucena Janovskog, značajnog poljskog publiciste i političara »Velike emigracije« (emigracija posle ustanka 1830 g.) U štampi se nalazi i dnevnik krakovskog lekara Friderika Hehla »Krakov i krakovska zemlja u godini 1948. Na delu o 1848 rade i profesori Šumovski i Barič. Karol Estrajher priprema dnevnik svoga deda Karola, bibliografa i teatrologa, jednog od najinteresantnijih likova Krakova prošlog veka. U pripremi se takođe nalazi ceo dnevnik J. U. Njemceviča kao i dnevnik K.V. Vujčickog, koji se odnosi na društveni život Varšave u prvoj polovini XIX veka. Ovih dana izlaze iz štampe »Uspomene iz Osolineuma« profesora Krakovskog Univerziteta Stanislava Lempickog, koji je umro početkom ove godine.

U oblasti istorije umetnosti zadužbina obnavlja »Istoriju umetnosti«. koju su napisali profesori Gonsiorovski, Gembarovič, Šidlovski, Tatarkievič, Žarnovski i Žurovski. Prof. Vojslav Mole priprema veliko delo »Umetnost Slovena«, a još u toku ove godine treba da izađe studija Mječislava Opolka »Duborez u časopisima XIX veka«.

Zadužbina Osoljenjskih igra veliku i značajnu ulogu u kulturnom i naučnom životu nove poljske republike, što se vidi i po njenoj izdavačkoj delatnosti.

S. S.

PAX AMERICANA

S.A.D. pomoću glasačke mašine osujećuju sporazum o razoružanju. Karikatura Pjera Križanića

— Vidiš, oni tamo sa istoka hoće da ti skinu s leđa tu lepu igračku koju sam ti poklonio.

Konkurs za najbolju knjigu za djecu u SSSR

Završila se prva etapa konkursa za najbolju knjigu za decu pretškolskog i školskog uzrasta. Konkurs je organizovalo Ministarstvo prosvete RSFSR u zajednici sa Izdavačkim preduzećem za dečju literaturu (Djetgiz). Konkurs traje 3 godine — od 1 maja 1947 do 1 maja 1950 — a dodeljivanje nagrada vrši se svake godine.

Konkurs je izazvao veliko interesovanje u najširim književnim i društvenim krugovima. U prvoj etapi konkursa, žiri je primio preko 400 knjiga i rukopisa. Među autorima, uz poznate pisce, nalazi se veliki broj mladih pisaca i početnika, učesnika u Otadžbinskom ratu i pripadnika najrazličitijih zanimanja.

Žiri konkursa, na čelu sa ministrom prosvete RSFSR odlučio je da se nagrade prvom nagradom sledeći autori:

A. Barto — za knjigu pesama o socijalističkoj prestonici, pod naslovom »Ja živim u Moskvi«; L. Kasilj — za pripovetku o detinjstvu i mladosti jedne moskovske učenice »Veliki otpor«; S. Maršak za poemu »Neverovatne istine« i »Šarenu knjigu«; S. Mihalkov za pozorišni komad o pionirima »Crvena marama« i za knjige »Služim Sovjetskom Savezu« i »Trideset nam je godina«; A. Musatov — za pripovetku iz života dece u kolhozu »Stočari«.

Drugu nagradu dobili su: V. Bjanki — za naučno-umetničku knjigu »Šumske novine«, S. Lipkin — za knjigu »Manas Velikodušni«, Z. Perlja — za knjigu o Sovjetskoj mornarici »Borbeni čamci«, B. Poljevoj — za pripovetku o učesnicima velikog Otadžbinskog rata »Mi — sovjetski ljudi«, V. Smirnov — za pripovetku o detinstvu u predrevolucionarnom selu »Otkrivanje sveta«.

Treću nagradu dobili su: L. Voronkova — za pripovetku »Selo Gorodišče«, ukrajinski pesnik P. Voronjsko — za zbirku pesama »Tri sreće«, E. Vigodskaja — za istorisku pripovetku »Opasni begunac«, u kojoj se opisuje narodnooslobodilačka borba u Indiji, M. Gorbovcev — za pripovetku »Miškino detinjstvo«, I. Iljin — za naučno-popularnu knjigu o meteorologiji »Čovek i stihija«, V. Kuročkin za »Brigadu razboritih«, N. Nosov — za pripovetku »Vesela mala porodica«, V. Osejeva — za pripovetku iz školskog života »Vasjok Trubačov i njegovi«, naučnik-popularizator V. D. Ohotnikov — za knjigu naučno-fantastičnih pripovedaka »Na granici mogućeg«, J. Tajp — za pripovetku »Nahod«, pesnikinja E. Trutnjeva — za ciklus pesama za manju decu, pod naslovom »U rodnom kraju«.

Na osnovu dosadašnjih rezultata može se zaključiti da će konkurs odigrati značajnu ulogu u daljem razvijanju sovjetske dečje književnosti.

Pedesetogodišnjica velikog sovjetskog naučnika Trofima D. Lisenka

U Moskvi je 30 septembra proslavljena pedesetogodišnjica rođenja i dvadesetpetogodišnjica naučnog i društveno-političkog rada istaknutog sovjetskog naučnika, pretsednika Svesavezne akademije poljoprivrednih nauka »V. I. Lenjin«, akademika Trofima D. Lisenka.

T. D. Lisenko je pretstavnik mičurinskog pravca u sovjetskoj agrobiologiji. Na poslednjoj sednici Svesavezne akademije poljoprivrednih nauka, naučnici—mičurinci na čelu sa T. D. Lisenkom odneli su veliku naučnu pobedu nad pretstavnicima reakcionarno-idealističkog tabora u biološkoj nauci.

Na jubilarnoj svečanosti, koja je 30 septembra održana u Moskvi, u istoj dvorani gde je pre dva i po meseca Lisenko održao svoj čuveni referat, svečara su pozdravili ministar poljoprivrede SSSR, I. A. Benediktov i direktor Poljoprivredne akademije »Timirjazev« — V. N. Stoljetov. Pozdrave su Lisenku isto tako izručili i pretstavnici ministarstava, naučno-istraživačkih poljoprivrednih udruženja i kolhoza. Ukrajina i Azerbejdžan poslali su na jubilej posebne delegacije. T. D. Lisenko primio je tom prilikom pozdravne telegrame iz svih krajeva Sovjetskog Saveza.

BUGARSKA

Novi književni časopis

Savez bugarskih pisaca počeo je da izdaje mesečni časopis za književnost, kritiku i društvena pitanja »Septemvri«. Časopis uređuje redakcioni odbor, a glavni urednik je Ljudmil Stojanov.

Prvi broj časopisa donosi članke: Panteleja Zareva — Put naše književnosti, Todora Pavlova — O problemu estetike kao nauke, D. B. Mitova — Hristo Smirnenski i njegovo vreme. Vasila Kolarova — Narodni oružani ustanak 23 septembra 1923 godine, zatim pripovetke Ljudmila Stojanova i G. P. Stamatova, stihove Mladena Isajeva, Angela Todorova i Blage Dimitrove.

Predavanja o Hristu Smirnenskom u školama

Ministarstvo prosvete N. R. Bugarske odlučilo je da se u vezi sa proslavom Hrista Smirnenskog, 20 o. m. u svim školama u zemlji održe predavanja o pesnikovom životu i radu.

ISPRAVKA

»MALTA JOK«

U članku »Malta jok«, od M. P., objavljenom u br. 34 našeg lista, od 5 oktobra, potkrale su se tri krupne greške. U prvom stupcu poslednja rečenica treba da glasi: »Zato je ovde dovoljno, bez neke polemike, samo izneti nekoliko novih **uzoraka** besprincipijelnosti naših kritičara« (a ne **uzroka**). U poslednjem stupcu početak drugog pasusa treba da glasi: »Malta jok. Ustav FNRJ ne postoji. On nije **prvi** ustav narodnih demokratija« (umesto **pravi**). Poslednja rečenica tog pasusa treba da glasi: »Ili Ustav FNRJ ne postoji i nije izvršio **nikakav** uticaj na druge demokratske zemlje, kao što je on sam sa svoje strane izraz direktnog uticaja Staljinskog ustava i njemu **najbliži**, ili nema uopšte ni Jugoslavije« — (umesto **najbližih**).

Više savremenosti u „Letopisu Matice Srpske"!

Velibor GLIGORIĆ

Kritika koja bi temeljno pretresla rad časopisa «Letopis Matice Srpske« ne bi se mogla zaustaviti samo na njemu. Ona bi se morala osvrnuti i na druge književne časopise koji u svome životu sadrže u većim ili manjim razmerama iste pojave podložne kritičkom procenjivanju. No neke od tih pojava su u dosadašnjem životu časopisa »Letopis Matice Srpske« vrlo izrazite i ukorenjene i na njima se moramo, makar i letimično, u ovom osvrtu zadržati.

Književni časopis ne može biti danas kod nas izvan društvenog i političkog razvitka naroda. Revolucionarno stvaralački život naroda mora se odražavati u njegovim književnim prilozima, pesmama, prozi, člancima, beleškama. Izrastanje socijalističke kulture u novim uslovima moralo bi najpre da se ogleda u književnom časopisu. U isto vreme časopis bi morao da na svojim stranicama donosi sadržaj borbi koje se vode protiv buržoaskih nasleđa u kulturnom životu, da bude njihov živ izraz, predvodnik tih borbi.

»Letopis Matice Srpske«, kao i u većim ili manjim razmerama drugi naši književni časopisi, ne sadrži tu savremenost. U njegovom životu i radu najvidnije se zadržalo nasleđe one vrste nekadašnjeg časopisa koji se uređivao kao eklektički zbornik, skupljački, sabirački, književnih priloga prema reputaciji pisaca i prema više ili manje kompromisnom estetskom kriterijumu. Ako prelistamo sve brojeve časopisa »Letopisa Matice Srpske« u ovoj godini retko ćemo naći kakav književni prilog ili članak koji je čvršće idejno i sadržajno vezan za revolucionarnu problematiku naše sadašnjice. Časopis »Letopis Matice Srpske« nije tretirao u ovoj godini gotovo nijedan problem društveno-političke sadržine iz socijalističke izgradnje nove Jugoslavije, gotovo nijedan problem društveno-političke sadržine iz dubokog i korenitog socijalističkog preobražavanja Vojvodine. Prevagnuli su članci i prilozi koji su se odnosili na događaje iz kulturnog života i to mnogo više onog njegovog dela koji se odnosi na proslave vezane za kulturno nasleđe, članci i prilozi koji su donosili građu za istoriju kulture srpskog naroda.

No ne samo što otsustvo članaka sa temama iz socijalističke izgradnje političkog, društvenog i kulturnog života nove Jugoslavije, a napose Vojvodine, pokazuje apolitičnost ovog časopisa, ona je vidna u znatnoj meri i iz književnih priloga, iz pesama, pripovedaka, iz beletrističkog dela časopisa, pa i onih priloga koji kritički prate pojave našeg kulturnog života. To, da se izvršio izvanredno dubok prelom u životu naroda Jugoslavije, da je život naroda nove Jugoslavije uzeo sasvim drugi tok, širok, bujan i plodonosan, to, da je Vojvodina zbacila sa svojih pleća teško nazadnu, ustajanu i izživelu buržoaziju i da se razvija kroz borbu oštrih suprotnosti, to se ne iskazuje iz časopisa »Letopis Matice Srpske«. »Letopis Matice Srpske« u ovoj svojoj izrazitoj apolitičnosti nije usko vezan za savremeni život Vojvodine. On bi ovakav kakav je mogao izlaziti i u drugoj kakvoj pokrajini, toliko su njegovi koreni slabački i bez hrane iz života Vojvodine. »Letopis Matice Srpske« ne upoznaje svoje čitaoce ni sa borbom demokratskih naroda protiv imperijalističke propagande na kulturnom planu, niti se na njegovim stranicama pokazuje borbeni stav naprednih vojvođanskih pisaca, protiv te propagande.

Vojvodina je dala lep prilog narodnooslobodilačkoj borbi, naročito Srem. Ona je u toj borbi pokazala i svoj lepi patriotizam i svoju rešenost da revolucionarno raskrsti i sa tuđinskim i sa domaćim eksploatatorima. Borba je bila teška, sa velikim brojem žrtava koju je Vojvodina dala u borbi za oslobođenje. Ta slavna istorija ne ispisuje se na stranicama časopisa »Letopis Matice Srpske«. Vojvodina ne živi u njemu najslavnijim događajima svoje istorije koji su je protresli iz temelja i izneli na površinu ono što je u njoj bilo najzdravije, najživotnije, najdarovitije. Časopis »Letopis Matice Srpske« morao bi okupiti oko sebe sve te progresivne snage, izrasle u revolucionarnom preporodu Vojvodine, ići mnogo više u širinu, obuhvatiti što veći krug saradnje iz redova vodećih političkih, društvenih i kulturnih radnika Vojvodine.

Kulturni život Vojvodine takođe je slabo vidljiv iz ovog časopisa. Vojvodina ima velike tradicije i u književnosti, i u pozorišnoj umetnosti, i u slikarstvu, i u muzici. Vojvodina ima i stogodišnju kulturno-prosvetnu ustanovu Maticu Srpsku koja je u burnim vremenima istorije Vojvodine pod Austrougarskom imala vodeću ulogu u kulturnom životu srpskog naroda. Kako živi ta ustanova sa svojim bogatim tradicijama u novim uslovima, na koje probleme nailazi, u kojim oblicima se razvija njen život u odnosu na život naroda kome je konačno pripala, to se ne vidi iz časopisa »Letopis Matice Srpske«.

«Letopis Matice Srpske« prati književno stvaranje kod nas prikazima i beleškama marljivije i aktivnije nego što je to slučaj u drugim časopisima (na primer »Književnost«) ma da ne sa dovoljnom dubinom i kritičkom studioznošću. No druge strane kulturnog života u Vojvodini gotovo su potpuno u njemu zanemarene. Pozorišni život je jako razvijen u Vojvodini posle oslobođenja. Izrasle su mnogobrojne amaterske pozorišne družine čiji broj i intenzivnost rada svedoče o masovnoj zainteresovanosti naroda u Vojvodini za pozorišnu umetnost. »Letopis Matice Srpske« ni iz daleka ne prati to bujanje umetničkog života naroda. Iz časopisa ne vidimo ni razmere ni rasprostranjenost bujanja pozorišnog života, ni u kome smeru se on razvija, koji su njegovi problemi, kakav je njegov ideološki i umetnički uzrast. Časopis u ovoj godini nije dao nijedan kritičan osvrt na rad Vojvođanskog pozorišta u Novom Sadu koji mu je najbliži, a kamoli na rad pozorišta u drugim većim gradovima Vojvodine. Održavale su se izvesno i konferencije po problemima pozorišnog života Vojvodine, donošeni su referati, vođene su diskusije a o svemu tome nema odjeka u časopisu. Takođe ni muzički život Vojvodine nije praćen. U Novom Sadu je osnovana opera. Kako ona živi, kako se razvija, sa kakvim teškoćama se bori, kakve su njene pogreške koje treba u začetku otkloniti, koje su njene perspektive, ničeg od toga nema na stranicama časopisa. Časopis nam ne govori o muzičkom životu u Vojvodini koji u tome ima vrlo lepe tradicije. On nam govori vrlo malo i o slikarstvu koje je ponos tradicija Vojvodine. Časopis učini po koji put osvrt na kulturni život Vojvodine, ali to je sporadično, gotovo slučajno i uzgredno, u beleškama, sitnim slovima, ne udubljujući se živo, sa elanom i požrtvovano u aktuelnu problematiku.

»Letopis Matice Srpske« posvetio je u ovogodišnjem radu prilično veliku pažnju kulturnoj istoriji i kulturnom nasleđu. U toj oblasti objavio je nekoliko eseja i članaka kao što su na primer Mladena Leskovca »Branko Radičević u godina 1848—49«, Živojina Boškova: »Glišićeve pripovetke o zelenašima«, »Svetolik Ranković i njegova »Seoska učiteljica«, Đuze Radovića o Simi Matavulju. On je objavio i nekoliko priloga sa osvetljavanjem građe za istoriju književnosti (M. Leskovca, B. Kovačevića). »Letopis Matice Srpske« morao bi u tom delu rada, ne dajući mu prevagu, angažovati naučnike i kulturne radnike Vojvodine da izvrše dublja i naučnija ispitivanja kulturnog blaga Vojvodine. Nesumnjivo da i arhiva Matice Srpske sadrži interesantnu i značajnu istorisku građu. No časopis bi, objavljujući takvu građu, morao davati i redaktorske komentare i osvetljenja, povezujući tu građu za kulturni i društveni razvitak života Vojvodine. Bez tih komentara i osvetljenja pretila bi opasnost časopisu da ne dobije arhivsko i suvoparno bibliofilsko obeležje.

»Letopis Matice Srpske« ima istu boljku od koje pate i drugi naši časopisi. On ima suviše sužen krug saradnika .On se ne obnavlja. Književni časopis kod nas ima tendenciju da živi od saradnika kod kojih je razvijena i potvrđena stvaralačka sposobnost, živi od takozvanih renomiranih saradnika. Ta tendencija nije životvorna i stvaralačka za razvoj časopisa. Ona je protivna interesu čitaoca koji je uvek živ, impulsivan i istraživački, a takođe je protivna i osnovnim zadacima časopisa u aktiviranju književnog rada, u njegovom prodiranju u darovitost naroda. Put razvitka pisca ide gotovo po pravilu kroz časopise. Časopis je prvi stupanj njegovog razvitka. Časopis filtrira njegov rad, pomaže ga u formiranju i uzdizanju. Ovogodišnji brojevi »Letopisa Matice Srpske« ne pokazuju priliv ni novih ni mladih saradnika. Nova imena (iz Vojvodine) nisu osvežila stranice časopisa. Časopis se nije održavao na saradnji pisaca iz same Vojvodine. Časopis je pohvalno dao mesta na svojim stranama naprednim piscima iz mađarske manjine u Vojvodini, objavio priloge i hrvatskih pisaca, ali je ono stvaralačko izrastanje darovitih snaga iz naroda Vojvodine ostalo bez njegove velike pomoći.

Redaktori časopisa nisu imali kritički stav kada se ticalo saradnje poznatijih pisaca. Tako su na primer u septembarskom broju objavili pesmu Dušana Matića »Posle devet godina« koja je u svojoj versifikaciji formalistička sa preteranom upotrebom imena »Anita« i cifrom »devet« a koja je pesma varijanta pesme istog pisca ispevana 1937 godine. To pokazuje da je u oskudici priloga za časopis došlo i do otsustva odgovornosti prema časopisu, do punog eklektizma u kriterijumu objavljivanja priloga, do toga da saradnici uređuju list, a ne redaktori. (U te primere spada i članak Đuze Radovića o Simi Matavulju).

Sa sistemom rada koji se ispoljio u dosadašnjim brojevima, časopis će stajati u mestu, padati u krize ispunjavanja stranica, stajati po strani od političkog i kulturnog života Vojvodine, biti pasivan u aktivizaciji rada na narodnoj kulturi i njenom uzdizanju. A on može da prebrodi tu krizu.

POVODOM NEDELJE OMLADINSKE I PIONIRSKE ŠTAMPE

DETE I NOVINE

U izlozima fotografskih radnji i porodičnim albumima često se nailazi na slike mališana koji kroz ogromne naočare ozbiljno bulje u novine. Odrasli se razdragano osmehuju tim »uspelim« snimcima: »Vidi matorka, novine čita. Kako je šaljiv«.

Šta je navelo roditelje da biraju upravo ovu pozu? Želja da im dete što pre prestane da bude ono što upravo jeste — naime dete? Ili je u ovoj šali došla do izražaja nesvesna težnja da stariji i ovom prilikom ističu svoju superiornost? Možda i jedno i drugo. Ali u svakom slučaju ovakve su slike nepobitni dokumenat da su ti roditelji slabi poznavaoci deteta, slabi vaspitači, zaostali malograđani.

U našoj društvenoj stvarnosti smatrati naočare i novine isključivim privilegijama odraslih — znak je zaostalosti.

Ostavimo postrani pitanje naočara. Iako bi ti isti roditelji koji rado prihvataju predlog fotografa da ovekoveče svog mališana sa okvirom bez stakala na nosiću možda oštro protestovali protiv predloga očnog lekara da privremenim nošenjem naočara otkloni istinske mane vida svoga deteta.

Ali novine. Da li su novine u dečjim rukama zaista paradoks koji mora izazvati smeh? Dete sa novinama je smešno samo za onoga koji ne zna kako je ozbiljna dečja potreba za osvajanjem okolnog sveta, za stalnim proširivanjem svojih pretstava. Predškolac posmatra ilustracije, neumorno zapitkujući: »Šta je to?« Prvoškolcu su dobro došli krupni novinski natpisi za vežbe u sricanju, njemu često neshvatljivih reči. «E-k-s-p-e-d-i-t-i-v-n-o-s-t«, šta je to? Tako to ide danima dok u kući ne počnu sklanjati novine, jer svima zuje uši od stalnog sricanja i zapitkivanja. Za dete su novine u pravom smislu novine. Ono ih traži, ono ima pravo na njih, pravo na svoje novine.

U čovečjem životu detinjstvo je najkraći period. Za ovo kratko vreme od konačnog formiranja svesti do prelaza u mladićko doba dete prevaljuje krupnim koracima tako ogroman put, a pri tome se na svakom koraku ispoljavaju tolike slabosti, i telesne i umne da se lako dolazi do pogrešnog zaključka da sav značaj dečje ličnosti leži samo u budućnosti, u sazrelom čoveku. Ali svako živo dete lako će nas uveriti da je taj zaključak pogrešan. Ono ne smatra sebe nimalo prolaznom pojavom, već punovažnim društvenim bićem koje ima u svetu odraslih svoje određeno mesto.

Idealistička filozofija sa odgovarajućom klasno određenom pedagogijom nastojala je da dečji svet strpa u neku vrstu »čardaka ni na nebu ni na zemlji« iz kojeg će se u datom momentu spustiti na zemlju dobro dresirani podanici. Odraz toga shvatanja bili su u staroj Jugoslaviji, između ostalog, razni dečji listovi i listići.

Nasuprot tome deci socijalističkog društva pruža se sva moguća pomoć da bi po zemlji stvarnosti mogli hodati što sigurnije, što uspravnije kao punopravni građani. Građanin je društveno, političko biće, on hoće i mora da zna šta se zbiva oko njega. Zato ima i mali građanin socijalističkog društva svoju štampu. Njegovo radno mesto je školska klupa. U složenom procesu koji mi zovemo učenje treba svladati mnogo teškoća. U školskom kolektivu, u Pionirskoj organizaciji treba dnevno rešiti mnoge probleme. Naš pionir zna da se ne bori sam, rame uz rame s njim radi milion i tri stotine hiljada drugova pionira. Kako se bore, kako uspevaju, kako se raduju, o tome ga obaveštava pionirska štampa. Ali škola je samo jedan deo poprišta borbe za ovladanjem prirode, znanjem i radom. U celoj zemlji vodi se ta ista borba u najvećim razmerama. Naš pionir to zna, tu se bore njegovi roditelji, njegova braća. Zato ga pionirska štampa obaveštava i o radnim podvizima za ostvarenje naše Petoletke. Čarobni štapić da otvara brda? Pionir se smeje, on zna šta je kompresor, ta brat je bio na Vranduku! Deca bez maštе, bez plemenitih uzbuđenja? Zar treba maštu i osećanje vaspitavati pomoću vitezova ,princeza i zmajeva? Zar nije bliži i draži rudar koji se duboko pod zemljom bori za svetlost, toplotu i energiju ili iz razbesnele vatre spasava svoje drugove? Dosta je bilo takvih koji su u detinjstvu maštali kako će u zlatnom oklopu pobediti zmaja i spasti princezu, a docnije u fraku zaboravili da pruže makar ruku drugu iz detinjstva. I o takvima treba da pišu pionirske novine da naša deca ne bi zaboravila da se danas vodi borba upravo protiv tih vitezova u zlatnim oklopima. Da bi bila svesna šta danas kod nas imaju, a šta milioni dece u kapitalističkim zemljama još nemaju. Ne, dete sa svojim novinama u ruci nije nimalo smešno.

Ozbiljno se rešava pitanje kakve treba da budu njegove novine. To pitanje se ozbiljno postavilo od samog početka, od 1942 godine, kada je izašao prvi broj »Pionira« na oslobođenoj teriji Hrvatske. Od oslobođenja do danas pionirska štampa je rasla po broju i značaju zajedno sa Savezom pionira. U celoj zemlji izlazi danas 16 pionirskih listova: 4 centralna, 5 republičkih, i 7 manjinskih sa mesečnim tiražom od preko milion primeraka. Pionirski listovi za kojima se željno pruža milion i više dečjih ruku vaspitni su faktor neocenjive vrednosti. Toga su svesne redakcije, a pre svega Centralno veće Narodne omladine koje je u više mahova istaklo potrebu saradnje pedagoga, književnika, likovnih umetnika i naučnih radnika, a 15 maja ove godine Centralno veće je sazvalo savetovanje urednika pionirskih listova. Referat Čede Vukovića »Uloga naše pionirske štampe u vaspitanju dece« dao je povod plodnoj diskusiji u kojoj su osvetljeni bitni problemi pionirske štampe. Sa materijalom ovog savetovanja koji je nedavno izašao u posebnoj brošuri izdavačkog preduzeća »Novo pokolenje« trebalo bi da se upoznaju svi koji se ma u kom vidu staraju za pravilno vaspitanje naše dece.

★

Obično se smatra da je teško pisati za decu. Zaista, deca sa dosadom od-

Frano Šimunović: Skica

bijaju onog koji propoveda s visine, a otvoreno ismejavaju tobožnjeg šaljivdžiju koji se prenemaže i ulaguje ne bi li se na taj način »spustio« na njihov nivo. Ali kako iskreno vole svakog koji im jednostavnim jezikom priča o svemu što ih zanima, a njih zanima naprosto sve. Tako pričati može samo onaj koji se saživeo sa decom. Danas kad se sve menja i oslobađa kao prva su se promenila i oslobodila deca. Novo se bije sa starim, sve oko njih i za njih. Ona se opredeljuju u ogromnoj većini za novo. Danas možda još sriču reč socijalizam, pitajući šta je to? Možda mnogoj deci danas još vešaju krstiće oko vrata, ali u svom školskom kolektivu ona vatreno raspravljaju o drugovima koji nisu postigli dobar uspeh, pravilno rasuđujući da li ovi nisu hteli ili nisu mogli da svladaju gradivo. Ona se ne razilaze dok ne smisle kako da se pomogne drugovima, jer neuspeh pojedinaca kvari uspeh celog razreda. Čast čete je u pitanju, a time i čast odreda! Nova su to deca koja znaju šta hoće i šta treba. Drugoškolac upitan posle četnih izbora da li je izabran u štab čete odgovara pomalo tužan: »Nisam, još sam nemiran. Svi smo glasali za Vesnu — ali za Jovu nismo!« A zašto niste? »Ta on se samo pravi!« U rečniku drugoškolaca ne postoji reč ulizica, ali oni dobro znaju da ne treba birati nedisciplinovane i ulizice.

Pionirska organizacija pruža mnogo raznih formi i prilika u kojima dolazi do izražaja visoka svest u dečje spontanom obliku. Proučiti organizacionu strukturu Saveza pionira, sadržaj i forme njegovoga rada prvi je zadatak svakog koji hoće da piše za našu decu. Nije dovoljno zameniti reč »đak« sa »pionir« »razred« sa »četa« pa da se postane savremeni dečji pisac ili dobar saradnik pionirskih listova. Nije dovoljno posmatrati pionire samo sa zastavama, trubama i dobošima. To su samo pojedini svečani momenti njihovog bogatog života. Nikome ne bi palo na pamet da smatra svečane povorke trudbenika na proslavi 1 maja za jednu formu u kojoj naši kolektivni napori dolaze do izražaja. Ali kada je reč o pionirskoj organizaciji mnogi se još uvek zaustavljaju na njenim amblemima, koji su lepi i sadržajni, ali ipak samo amblemi.

Zato treba potražiti pionire u školama, u dečjim i pionirskim domovima, na radu u kružocima, na fiskulturnim igralištima, na pionirskim železnicama, u letovalištima, na njihovim kolektivnim posetama bioskopa, ili naprosto na povratku iz škole. Treba im se pridružiti za vreme odmora kad njihov rukovodilac deli upravo donesenu pionirsku štampu — onda neće biti teško saznati od njih kakva ona treba da bude.

Marija KRSMANOVIĆ

PITANJA ZA DISKUSIJU

ZA BOLJU RADIODRAMU

Miroslav MITROVIĆ

Od Oslobođenja naovamo naša kritika sve pažljivije prati umetnički život kod nas, tako da već danas njegove važnije pojave ne mogu proći nezapaženo. Međutim, kada je reč o umetničkim izvođenjima na radiju ne bi se moglo tvrditi ovo isto. Simfoniski koncerti, gostovanja raznih umetnika, književne emisije, večeri recitacija, radiodrame, — sve ovo, pored drugog programa, ljudi slušaju na našem radiju, međusobno o tome diskutuju, ali ozbiljnih prikaza i kritičkih osvrta u štampi bilo je tako malo da se, praktično uzev, može reći da ih nije ni bilo. (Tako npr. samo na programu Radio Beograda nalazi se radiodrama najmanje dvaput mesečno, a od Oslobođenja do danas pojavio se svega jedan ozbiljan i koristan kritički osvrt na izvođenje jedne radiodrame — u Borbi 1946 godine). Zato je članak »O literarnom programu našeg radija« u Književnim novinama od 7 sept. 1948, značajan, ne samo svojim zapažanjima i primedbama o literarnom programu, već i kao znak prekidanja »tradicije ćutanja« o programu našeg radija. Nepotrebno je dokazivati kakva i kolika je korist od toga (Već i sama diskusija o radiodrami koja je nastala posle pojave ovoga članka to potvrđuje).

Jasno je, dakle, da do diskusije nije došlo slučajno da je potreba za njom odavno postojala i da je članak iz 30 broja Književnih novina bio samo povod. A da nije slučajno ni što se diskusija razvila baš po pitanju radiodrame možemo videti iz sledećeg:

1. Dok su druga umetnička izvođenja na radiju uglavnom zavisna samo od mogućnosti radioprenosa, radiodrama je i po svojoj kompoziciji mnogo više vezana za uslove i mogućnosti radija uopšte.

2. Od Oslobođenja ona je postala redovna pojava na programu našeg radija (dotada nije bila), a njen repertoar sačinjavaju probrana dela naše i strane klasične i savreme književnosti (prvenstveno i u najvećoj meri dramske).

3. Dosada, rad na radiodrami uglavnom je bio prepušten slučaju, snalaženju i shvatanjima pojedinih izvođača. Međutim, danas je već moguće uopštavati stečena iskustva (kako izvođača tako i zainteresovanih slušalaca) radi lakše i sigurnije orijentacije u budućem razvoju naše radiodrame. (A da je ovo i potrebno pokazuju i oprečna mišljenja Z. Mišića i I. Hetriha u dosadašnjoj diskusiji).

Sve to traži da se pitanje naše radiodrame ozbiljno pretrese i da se, na osnovu iskustva i diskusije, bar u osnovnom odredi pravac njenog daljeg razvoja.

U dva, dosada objavljena, članka, po ovom pitanju iznesena su i dva različita mišljenja u pogledu značaja i uloge radiodrame. Po jednom ona je »posebna grana pozorišne umetnosti« (Z. Mišić), koja ima svoje specifične mogućnosti izražavanja (samo auditivne). Po drugom — specifičnosti odlučuju, radiodrama nije samo posebna grana pozorišne umetnosti, ona je nešto više, samostalno — »nova grana naše umetnosti«. (I. Hetrih).

Prvu karakterizaciju radiodrame treba, po našem mišljenju, uzeti kao ispravnu. Njene pozitivne strane su što radiodramu povezuje sa ogromnim i bogatim kulturnim nasleđem pozorišta, što pred radiodramu postavlja visoke zahteve u vezi sa idejnošću i umetničkim izvođenjem, koji se postavljaju i pred pozorište i, najzad, što ona ne isključuje pozorište i pozorišnog glumca u celini, već samo ono što je specifično za scenu. Druga definicija radiodrame potiče uglavnom iz precenjivanja značaja specifičnih mogućnosti radiofonskog izvođenja dramskog teksta. Ovakva definicija mogla bi eventualno da pokrene, oduševi stručnjake za nove pronalaske u tehničkoj obradi radiodrame, i to bi bilo pozitivno kod nje. Ali, čini nam se, da preovlađuju sledeći negativni momenti: Ona prekida svaku živu vezu sa pozorištem i pozorišnim glumcem; suštinu radiodrame određuje specifičnim tehničkim sredstvima izražaja — tonskim prelazima, montažnim nizovima itd. — čime je udaljava od njenih umetničkih zadataka i, najzad, precenjivanje specifičnosti radiodrame, njenih tehničkih mogućnosti, otvara vrata formalizmu. (Američki tip radiodrame odlikuje se efektnim zvučnim skokovima i prelazima iz scene u scenu. Kod njega je važno da slušalac bude frapiran efektima bez obzira na sadržaj).

Ovakvom shvatanju koje oštro odvaja radiodramu od pozorišta uopšte, svakako su više doprineli dosadašnji propusti u adaptaciji dramskog teksta za radio i nedostaci koji su ispoljili pozorišni glumci pred mikrofonom, negoli ustvari same specifične mogućnosti radija. Međutim, nije pravilno zbog pojedinih nedostataka odbaciti stvar u celini. (Onda bi, najzad, zbog čestih neuspelih primena zvučnih efekata morali da odbacimo i radiodramu uopšte.)

Kad je reč o radiodrami kao o umetničkoj interpretaciji izvesnog dramskog teksta preko radija (ograničenoj mogućnostima radija), onda tražeći da ispuni taj zadatak ne očekujemo od nje što veći broj i što više kombinacija montažnih nizova, tonskih prelaza i tako dalje, već, pre svega, da su reditelj i ceo izvođački kolektiv otkrili osnovnu ideju dela, (koje je napisano ili obrađeno vodeći računa o tehničkim mogućnostima radija), da su našli glavnu radnju koja se proteže kroz celo delo, da su utvrdili uzajamne odnose ličnosti i da su precizirali zadatak svakog učesnika. Ovi zadaci, u prvoj etapi rada, ni u čemu se ne razlikuju od zadataka u radu pozorišnih umetnika. I ovde, za puno ostvarenje, zadaci zahtevaju široku kulturu, stručnu spremu i veliko zalaganje reditelja i celog kolektiva, poznavanje pisca dela i njegovog života, studiranje epohe, običaja i načina života društva o kome delo govori, upotpunjavanje znanja o delu razgledanjem izložbi, muzeja proučavanjem istoriskog materijala kada i koliko tekst radiodrame zahteva.

Tek posle temeljnih studija može se pristupiti neposrednom prilagođavanju teksta radioizvođenju, i nalaženju najpogodnijih načina da se izrazi osnovna ideja komada i njena glavna radnja. Određuju se načini govora i odnosi glasova koji karakterišu pojedine ličnosti i njihove odnose. Unose se zvučni efekti koji pomažu slušaocu u razumevanju radnje i dobijanju utiska reljefnosti, prostornosti. Ovde smatramo da treba podvući (zbog čestih grešaka i preterivanja u tom pogledu) da zvučni efekti nemaju nikakav ilustrativan ili bilo koji drugi sličan značaj u radiodrami, već da ih treba unositi samo i ukoliko utiču na razvoj radnje i pomažu slušaocu da taj razvoj lakše shvati.

Jedan važan momenat u dosadašnjoj diskusiji nije uopšte podvučen (tek je delimično pomenut kritikom krajnje neumesnih muzičkih ilustracija), a to je uloga muzike u radiodrami. Od prvog momenta rada na pripremanju radiodrame treba da sudeluje i muzički stručnjak, odnosno kompozitor. On mora dobro da poznaje osnovnu ideju teksta da bi odredio karakter i stil muzike, mora da zna razvoj radnje kako bi muziku bliže odredio za svaki detalj. Pravilna kombinacija muzike i teksta nekobično je važna. Muzika može trojako da se upotrebljava za izražavanje osnovne ideje i razvoj radnje u radiodrami: kao samostalan muzički umetak koji u vezi s celinom dobija značenje (daje atmosferu, doba dana, atmosferu čak čitave epohe, lična raspoloženja, bitke itd.), zatim kao muzička pratnja koja izražava osnovni smisao scene (njenu dinamičnost, ličnost itd.) i najzad, kao muzika i pesma neposredno uklopljeni u samu radnju. Svaka radiodrama traži i svoju posebnu muzičku obradu. Čak kada za neko delo i postoji muzika (Koštana, San letnje noći itd.), potrebno je često čitave delove za radiodramu menjati i ponovo orkestrirati.

Radiodrami nedostaju vizuelna sredstva izražavanja: mimika, dekor, osvetljenje, šminka itd. Već sama promena mesta radnje postavlja problem kako ga izraziti sredstvima radiodrame. Pokušaj da se ove teškoće prebrode zvučnim efektima, asocijacijama koje oni izazivaju kod slušaoca, u velikom broju slučajeva ne dovode do uspeha, opterećuju radiodramu, čine je nejasnom, a, često upotrebljavani, vode formalizmu. Drugi način, uvođenje tumača koji samo kratko i informativno saopštava potrebne podatke u toku izvođenja, pokazao se kao nepogodan i štetan za celokupan utisak dela. Rešenje koje se pokazalo kao najpogodnije jeste da se uvede tumač, ali ne kao »nužno zlo«, već kao najvažnije lice radiodrame. Tumač mora da je odličan umetnik — interpretator. Svojim pričanjem on povezuje radnju, utiče na slušaoca, priprema ga na atmosferu pojedinih scena, ocrtava ličnosti, neposredno saopštava slušaocu čitava zbivanja (ovo obično uz pomoć muzike), daje osnovni ton celom izvođenju. Zato je veoma važan izbor ličnosti za tumača i određivanje uloge tumača u radiodrami. (U radiodramatizaciji romana »Pokošeno polje« od B. Ćosića, na primer, veoma uspešno i zanimljivo je rešeno pitanje tumača time što sama glavna ličnost, Nenad Bajkić, povezuje scene pričajući sudskom isledniku istoriju svoga »zločina«. Ideja za ovakvo rešenje ponikla je još iz pozorišne dramatizacije Mile Dimić). Pridajući veliki značaj radiofonskim izražajnim mogućnostima, drug Hetrih, u svom članku, prilično zanemaruje ulogu tumača u radiodrami. Ovo je utoliko pogrešnije kad se zna da je nedostatak dobrog tumača (pored nedostatka dobre odgovarajuće muzičke obrade) još jednako glavna slabost u izvođenju naših radiodrama.

Dosadašnja praksa naših radiodramskih izvođenja postavila je i pitanje glume na radiju. Primećeno je da su uobičajeni načini pozorišne glume na radiju neodrživi i da se izvesni glumci, koji sa scene izvrsno deluju, u radiodrami pokazuju neuverljivi, reči im zvuče lažno i sa nepotrebnim patosom. Ova činjenica navela je jedne da preporučuju glumcima da igraju »prirodnije«, da »ne govore podignutim glasom kao što moraju na sceni da bi se čuli« itd., dok drugi uzimaju ovo kao još jedan dokaz o potpunoj razgraničenosti pozorišta i radiodrame i teže da time objasne potrebu za novom vrsotm umetnika, radioglumcem. Međutim, u stvari se radi o tome što mikrofon vrlo precizno prenosi sve glasovne prelive, te tako nemilosrdno otkriva svaki i najmanje lažni ton ili šablon, koji na sceni još može nekako da se provuče u obilju svetla, dekora i drugih vizuelnih i zvučnih elemenata, pretstave. U radiodrami, međutim, unutrašnji život ličnosti otkriva se samo auditivnim elementima, kroz njen govor, boju glasa, tempo i način govora, intonaciju i tako dalje. To ne dozvoljava šablon u izražavanju unutrašnjih zbivanja ličnosti, ni suvišne ukrase u govoru, već traži samo ono što najneposrednije i najjasnije otkriva unutrašnji lik čoveka. Ali, ovo je istovremeno i najviši zahtev novog scenskog realizma uopšte, pa znači da neuspeh pozorišnog glumca u radiodramskom izvođenju vrlo često (ma da to nije uvek slučaj) ne potiče iz slabosti i oskudnih mogućnosti radiofonije, već baš dotičnog glumca. Ovo potvrđuje i praksa. Pokušaji da se od amatera-početnika stvore nekakvi posebni radioglumci svršavaju se time što oni ako imaju talenta postaju i pozorišni glumci, a ako nemaju oni su rđavi i kao radioglumci. Ili napr. prvaci našeg pozorišta, kada sudeluju u radiodrami dobro prostudiravši tekst, znatno joj podižu vrednost. U Sovjetskom Savezu najbolja pozorišta istupaju na radiju pripremajući emisiju i po 2—3 meseca. Uspesi MHAT-a u postavljanju i izvođenju radiodrama potvrđuju da su napredni principi i metod rada pozorišne umetnosti potrebni i u radiodrami, da ih mogu sasvim dobro ostvarivati i pozorišni reditelji i glumci, samo je potrebno da vode računa o izražajnim mogućnostima radija, tehničkog posrednika između umetnika i publike.

Kada se ovako postave stvari onda, pored opravdanog i potrebnog poziva druga Hetriha književnicima da pišu radiodrame i radio-obrade, treba pozvati i naše pozorišne umetnike da ozbiljnom saradnjom i sudelovanjem u radiodramama doprinesu uzdizanju njihovog kvaliteta. Poboljšanju naše radiodrame mnogo bi koristilo kada bi se, pored principijelne diskusije, povremeno pojavljivali i kritički prikazi pojedinih radiodramskih izvođenja. Na radiju se često pre nego u pozorištu pojavljuju aktuelni savremeni komadi (u poslednje vreme: »Lav na trgu« Erenburga, »Duboki koreni« Goua i Disoa, »Ostrvo mira« Petrova itd.), i to onda pretstavlja prvi dodir naše široke publike sa tim delima. Već samo zbog ovog, a i uopšte zbog idejno-vaspitnog uticaja, koji radiodrama ima na svoje slušaoce svuda po zemlji, čak je i dužnost kritike da joj prati i pomaže razvoj. Sa svoje strane, trebalo bi da izvođači radiodrama organizuju povremeno kolektivna slušanja i zatim diskusije o svojim emisijama.

To bi bili putevi i načini pomoći našoj radiodrami da ispuni svoje zadatke da se idejno, umetnički i tehnički poboljša i da tako odgovori zahtevima našeg savremenog radio-slušaoca koji se neprekidno kulturno uzdiže.

Povodom omladinskog festivala Bosne i Hercegovine

Od petog do desetog oktobra održan je u Sarajevu omladinski festival na kome su učestvovale najbolje kulturno-umetničke grupe iz svih krajeva Bosne i Hercegovine. Ma da organizacija nije bila uvek na visini, ova smotra ima veliki značaj za uopštavanje najboljih iskustava i za suzbijanje glavnih nedostataka u masovnom kulturno-umetničkom radu s omladinom.

Festival je pokazao da su stvaralačke snage naroda sve življe i ogromnije i da i na polju kulture — čak i pod nepovoljnim uslovima mogu da postižu neočekivane uspehe. Rezultati do kojih su došli horovi iz Sarajeva, Zenice i Breze, duvački orkestar iz Kreke i folklorne grupe sa Kozare, iz Gorice (Srez ljubuški), Drvara i Širokog Brijega — svedoče da mlado pokolenje i u kulturno-umetnički rad unosi isti svesni polet kao i u oslobodilačku borbu do pre tri i po godine i u borbu za izgradnju socijalizma danas.

Tome utisku požrtvovanog poleta punog ljubavi nije mogao da se otme nijedan posmatrač, nijedan čovek koji je gledao učenike u privredi i mlade radnike iz Zenice i Breze kao disciplinovane članove hora, učenike u privredi i mlade radnike iz Kreke kao ozbiljne i predane članove orkestra, seosku omladinu sa Kozare i iz Gorice u izvrsnim kombinacijama narodnih igara i pesama.

Taj utisak su osobito pojačale grupe iz Drvara i sa Kozare koje su, uz starinske igre iz svojih krajeva, pevale najnovije narodne pesme o socijalizmu u našoj zemlji, o vernosti Titu i domovini, o odanosti Staljinu i Sovjetskom Savezu, o bolu zbog nezasluženih uvreda i o neminovnom trijumfu istine. Između ostalih, tu su se čuli i ovi stihovi:

Drugarice, nema od tog zbora,
Petoljetka izvršit' se mora,
Pet godina planskoga nam rada —
Procvetaće naša zemlja mlada...

Kod naske se narod za sve pita,
Mi ne damo našeg dragog Tita...

Kompartijo Tito je na čelu,
Zna to narod u najmanjem selu.
Ko je sada protiv našeg Tita,
On je protiv naroda vlastita...

Mi imamo dva narodna sina:
Druga Tita i druga Staljina.
Sve odluke Petoga kongresa
Izvršimo sa puno ponosa...

Izvezla sam maramicu finu,
Jednu Titu a drugu Staljinu...

Naša zemlja snažno napred ide,
Nek se naši klevetnici stide!
Klevećete naše najmilije —
Pale žrtve, članove Partije...

Čovek je morao da oseti tugu i radost u isti mah: radost što je sin ove domovine, što je građanin Federativne Narodne Republike Jugoslavije; tugu zbog ružnih reči i čudovišnih postupaka od braće.

Pala mi je tada na um naša stara narodna pesma »Srce materino«. Nekad, iako me je ova pesma osvajala, mislio sam da je u njoj možda preterano naglašena ljubav, svakako više nego što bi realizam podnosio. Kao što je poznato, u toj pesmi se kazuje kako je sin — po nagovoru žene krvnice, bez ikakva razloga — ubio majku, izvadio joj srce na nožu, i kako je izvađeno materino srce — kad je sin posle nekoliko trenutaka pao s konja — bolno jauknulo: »Lele mene, ubi mi se dete!«

Sada, kada sam slušao devojke sa Kozare i iz Drvara, stara pesma je u meni istinito odjeknula. I iz ranjenog narodnog srca nije potekla mržnja, jer je nema i ne može je biti — ne može je biti za rođenu braću čak i kad rade onako kako braća ne mogu raditi. Mirno, bez gneva, gorka tuga smenjuje se sa vedrom verom u pobedu pravde i sa tvrdom rešenošću da se očuva obraz i dostojanstvo čoveka.

Tito i Staljin, FNRJ i SSSR — to su dva oka od kojih se nijedno ne može iskopati a da ne boli i da narod ne ostane slep.

Zato je u našoj zemlji sve kao što je i pre bilo. Dok nas naša braća brišu iz spiska živih, dok vređaju i naše mrtve heroje prećutkujući ili umanjujući tešku borbu naših naroda, omladina širom naše zemlje peva nove pesme o Staljinu i o Sovjetskom Savezu. Ili će, možda, neko reći da su i devojke i momci sa Kozare i iz Drvara — fariseji?

No istina se nikad ne žesti, a ne može — baš kao ni sunce — ni dlanom da se pokrije. Ona ruši sve brane i nezadrživo prodire na videlo. Tamo gde se ne bi odigrala narodna revolucija, gde se ne bi gradio istinski socijalizam, bili bi nemogući takvi prizori kakvi su se videli na omladinskom festivalu u Sarajevu, i kakvi se — uostalom — mogu videti na svakom koraku u Jugoslaviji.

Jednom rečju, festival u Sarajevu otkrio je ogromno interesovanje, duboku ljubav i smisao mladog naraštaja za kulturno-umetnički rad, za stvaranje socijalističke kulture. To je, u istini, masovni pokret u kome podjednako učestvuje školska, radnička i seljačka omladina. Glavna karakteristika toga pokreta, posmatranog u celini, jeste pravilan odnos prema kulturi, zdravo shvatanje kulturno-umetničkog rada kao činioca koji treba da doprinese formiranju novog čoveka, svestrano obrazovanog, upućenog i osposobljenog člana socijalističkog društva, punog čoveka — stvaraoca i graditelja. Taj pravilan odnos prema kulturi ogleda se — dalje posmatrajući stvar u celini — ne samo u idejnosti, u zdravoj sadržini programa, nego i u nesumnjivim umetničkim kvalitetima i raznolikosti oblika (horovi, orkestri, recitacije, folklorne i dramske grupe). To sve utoliko je pohvalnije kad se ima na umu da su u mnogim slučajevima postignuti odlični uspesi bez ikakve stručne pomoći.

Ali je festival — uzet u pojedinostima — otkrio i neke veoma ozbiljne slabosti u masovnom kulturno-umetničkom radu sa omladinom. Pre svega, to su bolesne, namerne ili nenamerne neprijateljske tendencije nekih »stručnih« rukovodilaca. Te tendencije se opažaju u svim pravcima: kako u pripremanju nekih horova i orkestara tako i u pripremanju nekih folklornih i dramskih grupa, a svode se — uglavnom — na sprovođenje dekadentnih, našoj omladini i celokupnom našem životu tuđih shvatanja o umetnosti. U kojoj su meri ta shvatanja nakazna i opasna biće jasno iz sledećih primera: kod hora i orkestra iz Bihaća snažne melodije o Narodnooslobodilačkoj borbi s mukom su se otimale od otužnog prizvuka jevtinih predratnih šlagera; kod nekih folklornih grupa — naročito kod onih iz samog Sarajeva, zahvaljujući smušenoj koncepciji nekih »stručnjaka« o takozvanoj stilizaciji — mnogi sumnjivi baletski elementi bili su u tolikoj meri udrobljeni u narodna kola da se više nije moglo znati ko je kome rod, a da i ne govorimo o čudnoj i grdnoj mešavini srbijanskih, bosanskih, makedonskih, ruskih i kojih sve ne igara; kod nekih dramskih grupa — najizrazitije kod banjalučke koja je prikazala Nušićevo »Sumnjivo lice« — osetila se teška, ubitačna ruka nepopravimog šmiranta u čijoj je glavi svet obrnut na glavu i zamućen i unakažen, tako da je sve ne samo neubedljivo, neprirodno, nelogično i nerazumno, nego i bljutavo.

Ovakvi »stručni« rukovodioci samo su štetni. Oni truju ne samo jednu grupu koju opterećuju svojim naopakim shvatanjima, nego i sve druge ljude — mlade i stare — pred kojima ova grupa istupa. Bolje je uzeti nestručne, ali zdrave, obdarene, neiskvarenog ukusa ljude. To, uostalom, potvrđuje i dosadašnja praksa u samoj Bosni i Hercegovini. Najbolje folklorne grupe (sa Kozare, Gorice, Širokog Brijega i dr.) pripremali su sasvim nestručni ljudi, ali vredni, bistri, radoznali, umešni da potraže savet i da se njime posluže, da iz razbijenih delova stvore skladnu celinu i dadu nepatvoreni folklor. U ovome pogledu veoma je poučan primer rukovodioca grupe iz Gorice koji je, iako bez stručnog znanja, pokazao retku upornost i razumevanje prilikom izbora i rekonstrukcije starinske igre, pesme i nošnje.

Najviše štete učinili su takvi idejno tuđi »stručni« rukovodioci dramskih grupa. Izuzetak od toga pretstavlja prvakinja Narodnog pozorišta u Sarajevu koja je radila sa dramskom grupom Kulturno-umetničkog društva »Miljenko Cvitković«. Ona je uspela, u znatnoj meri, da mladi početnici ispune osnovne zahteve dobre glume, da savladaju neophodnu dikciju i logički akcenat, da govore i da se ponašaju na sceni kao ljudi i da delo koje prikazuju (»Rusko pitanje«) liči na život. Inače, drugi »stručni« rukovodioci — a naročito onaj iz Banjaluke sa svojim »Sumnjivim licem« — toliko su sve izvitoperili: i osnovnu ideju dela i ličnosti, da su zlosrećni mladi glumci na pozornici pre ličili na budale nego na lakrdijaše. Pandur je bio dostojanstven kao načelnik, a načelnik uplašeno nespretan kao pandur, a u pretstavi se ludački drhtalo, benavilo, kezilo, spoticalo.

Očevidno, od takvih štetnih nazovistručnjaka i »pomagača« treba spasavati omladinu.

Sa druge strane, treba pružati sistematsku, organizovanu i neposrednu pomoć onim mladim drugovima koji se za sada, sasvim prirodno, bez uspeha bave režijom, ali nisu uvučeni u vrtlog iskrivljivanja i unakažívanja pozorišne umetnosti.

Uopšte uzev, treba stvoriti i dosledno ostvarivati plan podizanja dobrih rukovodilaca svih kulturno-umetničkih grupa, orijentišući se — pre svega — na mlade i sposobne ljude, koji nisu opterećeni dekadentstvom ni šmirantstvom. Festival je pokazao da je u narodu veliki broj snažnih talenata. Njih treba i dalje uporno pronalaziti i školovati. Jedan — ne najmanje važan — način bila bi i svakodnevna pomoć koju bi mladim rukovodiocima pružali pojedini profesori i učitelji. Da je te pomoći bilo, zacelo bi bolje bile recitacije koje su se čule na ovome festivalu i zacelo bi neke grupe narodnih pevača pevale bolje i skladnije. Da je te pomoći bilo, zacelo ne bi bio uzaludan onoliki trud mladog horovođe iz Banjaluke, gde postoje dva profesionalna muzičara.

Sem toga, izbor materijala za rad pojedinih grupa, izvestan određeni repertoar sa podrobnim uputstvima i objašnjenjima — u meri u kojoj je to mogućno — bili bi neophodni. Razume se, na taj način folklornim grupama malo bi se pomoglo, jer o narodnim igrama, pa čak i o nošnji u Bosni i Hercegovini postoje veoma neodređena znanja. Zato je jedna od najhitnijih potreba da se počne s ozbiljnim ispitivanjem bosansko-hercegovačkog folklora. To utoliko pre što je neosporna činjenica da je ovaj folklor — po starini, bogatstvu, raznolikosti i savremenoj snazi — na jednom od prvih mesta u Jugoslaviji.

Ono što bi se u ovom pravcu odmah moglo učiniti — to je prečišćavanje pitanja takozvane stilizacije folklora, stilizacije igara, nošnje i čega sve ne. Ta stilizacija je često tako nezgrapno shvaćena da dopušta sve, i najkorenitije izmene i svakojaka izopačivanja. Zato je nužno još više raditi na tom da se razjasni šta je i kakva mora da bude stilizacija narodnih igara, stilizacija narodne nošnje, i tako dalje.

Na kraju, valja posebno istaći zalaganje sarajevskog Narodnog pozorišta — a naročito njegovog upravnika i još nekolicine istaknutih članova — u pripremanju i izvođenju festivala. To utoliko više što su neki drugi kulturni radnici — a među njima i književnici — bili za festival veoma malo ili nimalo zainteresovani.

Vojislav ĐURIĆ

Izložba partiske štampe na Cetinju

U vrijeme održavanja osnivačkog kongresa Komunističke partije Crne Gore priređena je izložba partiske štampe koja je izlazila ili bila širena na teritoriji Crne Gore. Jedan dio izložbe zauzima štampa iz perioda od 1918 do početka drugog svetskog rata. Tu se nalazi, pored ostalog i originalni plakat sa Lenjinovim telegramom Komunističkoj partiji Jugoslavije u kom se kaže: »Nova radnička i seljačka Rusija ima duboko na srcu interese radnog naroda Jugoslavije, naročito onog u Crnoj Gori, sa kojim je vežu vjekovne veze zajedničkih borbi i prijateljstva«. Izložene su i fotografije austriskih ratnih brodova na kojima je 1 februara 1918 u zalivu Boke izbila mornarska pobuna pod uticajem Oktobarske revolucije. U jednoj vitrini su dokumenti opštine u Petrovcu koja je sve do Obznane bila u rukama komunista. Od predratne štampe ostao je vrlo mali broj primjeraka listova »Radni narod« iz 1927, »Revolucionar« 1933, »Udar« 1934—1936 i legalni organ Pokrajinskog komiteta KPJ za Crnu Goru »Glas Crne Gore« koji je posle trećeg broja bio zabranjen. Izložena su i dva primjerka Istorije SKP (b) umnoženog prije rata na pisaćoj mašini. Pored ovog materijala, nalazi se i znatan broj brošura iz marksističko-lenjinističke literature.

Iz perioda narodno-oslobodilačke borbe sačuvano je mnogo više materijala: listovi »Narodna borba«, »Saopštenja«, »Omladinski pokret«, »Glas Sandžaka«, »Riječ slobode« i drugi. I pored teških ratnih uslova, štampano je više knjiga i brošura marksističko-lenjinističke literature kao »Istorija SKP (b)«, »Seljačko pitanje« od Lenjina, »Kuda ide Bugarska« od Dimitrova, »Godine preloma« od Staljina i druge.

A. B.

Pet novih knjižica na talijanskom jeziku

U izdanju Nakladnog zavoda Hrvatske izašlo je ovih dana — nastojanjem Unije istarskih i riječkih Talijana — pet novih knjižica na talijanskom jeziku. Jedna od njih »Legge sugli apprendisti«, sadrži prijevod našeg zakona o učenicima u privredi, te se nadovezuje na niz sličnih edicija u kojima su prikazane pojedine grane našeg zakonodavstva.

Od ostalih knjižica tri su iz kolekcije »Piccola biblioteca politica«, svesci 8, 9, i 10. Prvi od njih — »Il cooperativismo agricolo nell' economia pianificata« — prijevod je rasprave Edvarda Kardelja, objavljene u trećem broju časopisa »Komunist« — septembra 1947, pod naslovom »Seljačko zadrugarstvo u planskoj privredi«. U toj se raspravi izlažu uloga i zadaci našeg zadrugarstva u izgradnji socijalizma u našoj državi.

Deveti svezak, »Sei anni dell' armata jugoslava« sadrži predavanje što ga je general Svetozar Vukmanović-Tempo održao lanjske godine, na Dan Jugoslavenske armije u Beogradu pod naslovom »Šest godina Jugoslavenske armije«.

Deseti svezak, »La lotta del P. C. J. per una nuova Jugoslavia« sastoji se iz dva dijela. U prvom, većem dijelu, nalazi se rasprava potpredsjednika vlade Edvarda Kardelja: »Komunistička partija Jugoslavije u borbi za nezavisnost svojih naroda, za narodnu vlast, ekonomsku obnovu i socijalističku izgradnju zemlje«. U drugom dijelu knjižice drug Milovan Đilas izlaže organizaciono stanje K. P. J.

Peta sveščica »I mastodonti del passato« je 12 svezak edicije »Piccola biblioteca di cultura«. To je prijevod knjižice Vande Kohanske »Goleme životinje iz prošlosti«, koja je 1946 objavljena kao šesti svezak Male naučne knjižnice Hrvatskog prirodoslovnog društva.

FESTIVAL NARODNIH IGARA U SUBOTICI

U okviru takmičenja folklornih grupa Vojvodine, u Subotici je 10 oktobra održan veliki festival uz učešće grupa iz grada i okoline. Festival je pokazao da u Subotici i okolini postoje svi uslovi za razvijanje narodnog folklora. Stanovništvo sa velikom ljubvalju neguje svoje narodne igre, nošnje i običaje.

Prvu nagradu na festivalu dobila je grupa Sindikalnog kulturno-umetničkog društva »Proleter« za verno i uspešno izvođenje hrvatskih i mađarskih narodnih igara. Mađarskoj grupi iz Bačkih Vinograda dodeljena je druga nagrada, a treću nagradu je dobila salašarska grupa Male Bosne koja je izvela hrvatske narodne igre.

T. G.

Lice i naličje

Pre nekoliko dana, u Raši, pola sata pošto je stigla pošta sa novinama u prodavnicu, pošla sam sa udarnicom Marijom Bonaš da kupim »Borbu«. Pred prodavnicom redovi radnika. Došla sam i ja na red i između mene i prodavača počeo je ovakav razgovor:

— Molim »Borbu«.
— Nema više!
— Zašto nema?
— Prodano!
— A koliko primeraka dobijate?
— Sto dvadeset.
— Zašto ne dobijate više?
— Ne može se više dobiti, — odgovorio je prodavac nestrpljivo.
— A ko vam je rekao da se ne može više dobiti, — uzviknula sam ja, zaboravivši na parlamentarnu učtivost.

Prodavac se zbunio, spetljao i, povuci — potegni, ispostavilo se da on neće više da naruči, jer ko ga zna, moglo bi se dogoditi da sve ne proda, a onda dolazi prepiska, obračuni, a on za to nema vremena.

Ne mogu više da dobijem...

Drugarica Bonač mi je objasnila da se u Raši novine prosto razgrabe, i ako čovek nema vremena ili spretnosti da među prvima ugrabi red — do »Borbe« ne može doći. To su potvrdili i drugi radnici i nameštenici u Raši.

Isti je slučaj sa »Književnim novinama«. Prodavnica dobija samo deset primeraka »jer ne može više prodati«, a učitelji, radnici na kulturno-prosvetnom polju i rudari koji bi želeli da ih čitaju ne mogu doći do njih jer se tih deset primeraka brzo prodadu.

Prodavnica novina, cigareta i maraka u Raši u rukama je invalidske organizacije. Revizor novina trebalo bi da bude ozbiljan pomagač širenju naše štampe, pogotovo u jednom tako važnom rudarskom naselju koje, kako sam videla, želi tu štampu i grabi i stare i nove brojeve od svakog lista i listića koji u Rašu stiže.

R. Nj.

NEODGOVORNO PREVODJENJE

Postoji jedno pitanje koje, kod nas, za ovih nekoliko posleratnih godina nije gotovo ni dodirnuto. To je pitanje književnih prevoda. Odmah posle svršetka drugog svetskog rata osetili smo nedostatak knjiga napredne literature, jer su nedostajala i ona dela koja su pred rat promakla cenzuri i bila objavljena, a koja su bila za vreme rata većim delom uništena; u bivšoj Jugoslaviji dela sovjetskih pisaca izlazila su uz najveće teškoće i retko, te se posle oslobođenja nametalo što brže upoznavanje s njima putem prevoda; pa i preusmeravanje našeg života u novi pravac iziskivalo je da se žuri i da se publici koja je žudela za knjigom što pre pomogne, da se čitaoci zadovolje i da se narodu da u ruke knjiga kao najjače oružje prosvete i napretka.

Da bi se ovo postiglo trebalo je mnogo prevoditi. Kadar profesionalnih prevodilaca, razume se, nije bio dovoljan. Prevodioci su nalaženi često po nuždi, ali je zbog toga podbacio prosečni kvalitet prevoda. Kad bismo zagledali u detaljne statistike naše knjižarske proizvodnje za poslednje tri ili četiri godine, imali bismo prilike da vidimo, koliko je porastao broj prevoda, a paralelno i broj prevodilaca. Iz gornjeg proizlazi da je problem prevođenja naročito značajan baš sada, u novoj državi, i da je prevodilački rad važna komponenta u našem kulturnom i književnom poslovanju i da mu treba posvećivati naročitu pažnju. Ipak, treba konstatovati da se kod nas, u našim književnim časopisima, posle rata pitanje prevođenja nije gotovo ni dodirnulo, da je stotinu i više značajnijih književnih dela u prevodu godišnje rasturano ponekad i u nekoliko hiljada ili čak desetina hiljada primeraka u narod, a da je retko kad neko upozoravao na rđave prevode, što bi, nema sumnje, imalo izvesnog uticaja i na izbor prevodilaca i potaklo pojedine redakcije, naročito one naših masovnih izdavačkih preduzeća, da je na njima velika moralna odgovornost baš u pitanju prevoda.

Ali stvari su tekle donekle stihijno, uredništva su požurivala prevode, prevodioci su hitali da zadovolje uredništva i da u što kraće vreme što više prevedu. (Izuzetak čini »Kultura«, koja obraća naročitu pažnju na redigovanje). Danas, gotovo četiri godine posle oslobođenja, treba da se ovo značajno pitanje, pitanje kvalitetnog prevođenja književnih dela, pročisti definitivno. O najgorim, nemogućim, neknjiževnim prevodima poslednjih godina treba progovoriti nemilosrdno, ukazujući na najopasnije greške. Ima izvestan broj prevodilaca koji će morati otpasti, jer su isuviše neodgovorno prišli tome tako odgovornom poslu. Rukovodstva našeg kulturnog života svesna su značaja tog rada. Dokaz te brige jesu i književne nagrade saveznog značaja, koje su od prošle godine predviđene za najuspelije književne prevode i koje su ove godine prvi put podeljene.

Ovom ću prilikom progovoriti u nekoliko reči o prevođenju odnosno o nekim prevodima sa slovenačkog. Treba priznati da je broj prevoda sa slovenačkog na hrvatski i srpski zadnjih godina mnogo porastao, što je pozitivna pojava. Najznačajniji slovenački pripovedači, Ivan Cankar, Miško Kranjec, Prežihov Voranc, Levstik, Finžgar itd. sada su, bar po nekim svojim najuspelijim radovima, pristupačni i srpskim i hrvatskim čitaocima. Svi su izgledi da će ova saradnja i težnja za međusobnim upoznavanjem samo još rasti, pa je nužno, da se stvori kadar dobrih prevodilaca i sa slovenačkog. Pre svega treba rešiti pitanje rečnika kao prvo. Ono što dosad postoji pod nazivom rečnika, i sa jedne i sa druge strane, tim se izrazom ne može nazvati. Postojeći rečnici, naročito slovenačko-srpskohrvatski, prosto zavode nestručne prevodioce sa slovenačkog, te oni, služeći se njima, prave još veće greške. O tome bih mogao da navedem mnoštvo konkretnih primera. Sem toga, prevođenje sa srodnih jezika, konkretno sa slovenačkog na srpski ili hrvatski odnosno obratno, u neku ruku je teže i opasnije nego prevođenje sa nekog sasvim stranog jezika. Prevodilac koji ne poznaje dovoljno jezik sa kojeg prevodi u večitoj je opasnosti da će ga prevariti neki izraz, neka reč koja je nalik na drugu, sličnu reč u njegovom maternjem jeziku, ali čije je značenje sasvim različito. Takvo, da ga nazovem etimološko, prevođenje vrlo je opasno i njegovih žrtava, naročito među prevodiocima sa slovenačkog na srpski, ima vrlo mnogo.

Postoji još jedan momenat, postoji neopravdana praksa da pojedina izdavačka preduzeća izdaju (naročito u onim sitnim sveskama Cankara, Levstika itd.) pojedine pripovetke u srpskom odnosno hrvatskom prevodu, ali bez oznake prevodioca Istina, postoje neke pripovetke najčuvenijih slovenačkih pisaca koje se već više puta prevedene na srpski odnosno hrvatski. Ali zbog toga ne treba izbegavati navođenje prevodioca. U tom pravcu greše na pr. i »Svetlost« (Sarajevo) i zagrebačka preduzeća »Novo pokolenje« i »Prosvjeta« (kod Levstikovog »Krpana«, u Sarajevu, a u Zagrebu, u oba slučaja kod Ivana Cankara). I kad postoji više prevoda jednog te istog književnog dela, pa i kad delo nije opsežno, treba prevodilac da je označen, jer za svaki književni prevod mora biti neko i odgovoran.

Nepoznavanje slovenačkog jezika prvi je i osnovni uzrok rđavim prevodima sa slovenačkog. Ima ljudi koji su proveli u Sloveniji kraće vreme ili čak samo održavaju izvesne veze sa Slovencima u Beogradu i slično, s njima ponekad možda i razgovaraju na slovenačkom ili češće slušaju taj jezik, i već su ubeđeni da mogu prevoditi sa slovenačkog. To je pogrešno stanovište. Prevodilac mora dobro poznavati jezik sa kojeg prevodi, a još bolje jezik na koji prevodi. Onda se događa da Martin Matković u knjizi Prežihova Voranca »Jamnica«, na strani 8 prevoda, prevede: »Crkvenjarici Trezi, koja je već gotovo **četiri godine** vukla mastan i uzlat konop velikog zvona...«, iako je u originalu goror o **četvrt sata**, ili da slovenačka »družina« postane »družba« (umesto porodica), »ogled« — »razgovor« (umesto razgledanje), »nič« — »nešto« (umesto ništa), »naravnost — »naravno« (umesto pravo), »torej« — »također« (umesto dakle), «za vsem tem« — »poslije« (umesto iza svega toga ili pozadi svega toga) itd., — što se sve dogodilo Hijacintu Petrusu u samo jednoj kratkoj pričici Miška Kranjca (»Krv za slobodu«, str. 20 ss.)

Ipak, mera je prevršena pre kratkog vremena, kad je objavljen prevod osam pripovedaka Prežihova Voranca. Prežihov Voranc spada u red istaknutih književnika naše zemlje. Odmah posle oslobođenja pomišljalo se na prevođenje nekih najznačajnijih njegovih dela na srpski odnosno hrvatski. Prevedena su i objavljena, u Zagrebu i u Beogradu, dva najpoznatija njegova romana, »Požganica« i »Jamnica«. Ova pažnja, posvećena istaknutom piscu slovenačke Koruške sasvim je na mestu i dokaz je nastojanja na međusobnom upoznavanju naših književnosti. Ovih dana objavljen je u izdanju beogradske »Prosvete« još i srpski prevod knjige pripovedaka Prežihova Voranca koja je pod naslovom »Samorastniki« objavljena 1940 godine u Ljubljani, dok je u prevodu dobila naslov »Samonikli«. Kao prevodilac je zabeležen Ž. Petrović i na tom ću se prevodu nešto duže zadržati, jer je najeklatantniji primer kako se sa slovenačkog ne sme prevoditi.

Prevodilac se u ovom slučaju latio najtežeg teksta u novijoj slovenačkoj književnosti.. Prevesti »Samorastnike« mnogo je teži posao od prevođenja »Požganice« ili »Jamnice«. Prežihov Voranc obiluje, naročito u tom delu, lokalizmima, različitim rečima, neuobičajenim u slovenačkom književnom jeziku, koje su koruškog izvora, pa nisu ni slovenačkim čitaocima uvek razumljive. Osim toga pisac je i suviše škrt u tumačenju tih lokalizama. Pored toga njegov je način pisanja zbijen. Prežihov pripoveda često prosto stenografski, kod njega često rečenica nije ni završena, već je torzo, tako da je zaista teško i Slovencu da razume svaku njegovu reč. Da se prevodilac pomalo pozabavio i pokrajinom iz koje je Prežihov potekao, da je barem neko vreme proveo tamo, svakako da bi lakše shvatio pojedine na izgled nemoguće situacije iz njegovih pripovetki. Ali umesto toga Ž. Petrović je, izgleda, samo seo i počeo prevoditi, pa je postigao rezultate od kojih ću navesti samo neke najkarakterističnije, i to sa svega nekoliko stranica knjige.

Prežihov piše: »Dihurjev svet je ležal na zgneteni grudi ogromnega plazu, ki se je v starih časih udrl visoko na gori in do gole skale vse poplaknil v dolino. Radi tega se je pri hiši prav rekalo pri Plazovniku...«

Petrović prevodi: »Dihurovo imanje ležalo je na zgnječenoj grudi ogromnoga usova, koji se u stara vremena izgubio (!!!) visoko u brdu (znači usovi se gube uz brdo) i do gole stene sve slindario u dolinu. Zbog toga su upravo i pravili (!!!) kuće na Usovištu...« Origanal, dakle, govori o usovu koji se otkinuo u planini, pa su zbog toga Dihure nazivali i Usovnici, pošto su sagradili kuću na zemlji koja je u vidu usova sklizla sa brda.

Da vidimo još nekoliko primera s početka knjige: »Medtem ko sta voliča pozabila na dobljene udarce i začela klapoušiti, se bavšej danes za vse milovanje ni zmenil«.

Pervod: »Međutim, kad (!!!) su vočići ubrzo zaboravili na primljene udarce i počeli da strižu ušima, belonja se danas kraj svega milovanja nije promenio (!!!)« (str. 21/22 prevoda). Zmeniti se (slovenački) znači na ovome mestu: mariti.

Original: »Kaj, ko bi spregla?«

Prevod: »Kako bi bilo, da se upregnemo nas dvoje?«, iako je trebalo prosto prevesti: »Šta misliš, da ispregnemo?«, — volove naime.

Original: »Kadar pa je bila kaka nesreča..., tedaj so jemali kmetie iz gozda«.

Znači: kad se dogodila kakva bilo nesreća, kad nije bilo dovoljno prihoda, koristili su se šumom, da nadoknade, koliko im treba za život. Ipak, Petrović to prevodi ovako: »A kad bi se dogodila neka nesreća, onda su uzimali seljake (!!!) iz šume«. Znači: potpuno nerazumevanje teksta. (Str. 45).

Original: »Bil sem priča..., kako je oče... na prste računal, kdaj bo pri kravi potekel rok, kako je z dlanmi meril prirastek na volih in glasno sam pri sebi ugibal prirejo«.

Petrović prevodi: »Bio sam svedok... kako je otac... pedljem merio priplod na kravama (!!!) i glasno sam za sebe pogađao kakvo će biti tele (!!!)« (Str. 45/46). Ustvari, otac je pedljem merio napredak volova i pogađao, koliko će novaca dobiti kod prodaje grla.

Original: »... in to je vedno izdalo.«

Prevod: «... i to bi uvek ispalo jalovo« (str. 48), umesto obratno: to je uvek pomoglo, jer slovenački glagol: izdati dolazi od istog korena kao reč izdatan u srpskom i hrvatskom jeziku, drugim rečima: dovoljan.

Original: »Oče je s tem računal, da bi izhajal s čim lažjimi, cenejšimi junci in da bi od izkupička čim več ostalo«.

Prevod: »Otac je računao s tim da iziđe na pazar (!!!) sa što lakšim, skupljim (!!!) juncima... (str. 52).

Petrović prevodi: o Šentjurju — na Šentjurja, ne znajući da je to srpski: o Đurđevu dne, dalje prevodi: pohleven — stajski, valjda misleći na reč dolazi odnosno da je u nekoj vezi sa hlevom (stajom), iako znači: ponizan, skorman, miran. Ovo je prosto izmišljavanje i potpuno nepoznavanje slovenačkog jezika. Ali ovo su samo neke od grešaka sa nekoliko strana na početku knjige. Ustvari, sličnih grešaka moglo bi se naći na stotine, zapravo sam ih i našao, ali ovde nije mesto da se vrši analiza celokupna prevoda.

Mislim da se i iz ovih nekoliko primera može zaključiti da je nedozvoljeno ovako prevesti najbolji tekst što ga je napisao Prežihov Voranc.

U ovom slučaju Prežihov Voranc pretstavljen je srpskim čitaocima prosto iznakažen, osakaćen, nemoguć. Ima rečenica koje se ni u prevodu, bez veze sa originalom, ne mogu logično shvatiti, pa je neshvatljivo kako je redakcija mogla propustiti ovakav stilistički nedoteran i nelogičan prevod. Prevodilac čak ni sve naslove osam pripovedaka nije uspeo da prevede kako treba. Redakcija »Prosvete« treba da povuče konsekvence iz ovog slučaja i da u buduće onemogući slične ishitrene, nakazne i neodgovorne prevode koji ne vode ničemu

Tone POTOKAR

VARAŽDINSKO KAZALIŠTE U NOVOJ SEZONI

Gostovanje Narodnog kazališta »August Cesarec« u Podravini

Narodno kazalište »August Cesarec« još nije započelo novu sezonu u samom Varaždinu, jer se kazališna zgrada povodom proslave 75-godišnjice opstanka kazališta u Varaždinu popravlja i restaurira. Za vrijeme restauracije zgrade i predviđene dogradnje pozornice, što će potrajati više mjeseci, kazalište će davati redovite predstave u koncertnoj dvorani Doma kulture, a također će gostovati u pokrajini.

Kazalište će svečano proslaviti svoju 75-godišnjicu Gundulićevom »Dubravkom«. Osim premijere »Dubravke« kazalište će izvesti još devet premijera, i to »Duboko korijenje« od James Gowa i Arnaud D'Usseau-a i Molierova »Tartuff-a«. Nadalje, davat će se od ruskog dramatika Ostrovskog »Bez krivnje krivi«, a od domaćih autora Nušićeva komedija »Dr«, »Večera« Skendera Kulenovića, »Za novi život« Rasima Filipovića, »Družina junaka« Branka Ćopića, »Most« Božića i jedna nova drama Slavka Kolara. — Sindikalna podružnica dat će dramu slovenačkog autora Bratka Krefta »Celjski grofovi«.

U sezoni 1948/49 u novorestauriranom kazalištu predviđeno je i izvođenje opera, pa se vrše već sada pripreme za angažiranje muzičara i pjevača. Direktor opere bit će kompozitor Josip Vrhovski.

Prije početka sezone kazalište je gostovalo u Koprivnici, Križevcima i Bjelovaru. U Koprivnici davane su dvije predstave, »Dundo Maroje« od Držića i »Ožalošćena porodica« od B. Nušića. U Križevcima predstave »Dunda Maroja« i »Ožalošćenu porodicu« posjetilo je 1160 ljudi. — U Bjelovaru davane su 4 predstave, koje je gledalo 2096 ljudi.

Ugovoreno je uzajamno gostovanje bjelovarskog kazališta u Varaždinu. U ulozi Pometa u »Dundu Maroju« gostovao je bivši prvak osječkog kazališta, a sada član zagrebačkog kazališta Đokica Milaković. Redovite predstave u Varaždinu započet će koncem oktobra o. g.

L. Z

NARODNO POZORIŠTE U TITOVOM UŽICU

Krajem septembra ove godine Narodno pozorište u Titovom Užicu otvorilo je novu sezonu premijerom komada »Rodoljupci« od Jovana Sterije Popovića. Pored obnovljenog Molijerovog »Tartifa« davaće se Nušićev »Pokojnik« a u pripremi su komadi «Golemanov« od bugarskog pisca Kostova i »Dan odmora« od Valentina Katajeva. Sem ovih, na repertoar su stavljeni i komadi: »Nemirna starost« Rahmanova, »Unosno mesto« A. N. Ostrovskog, »Uobraženi bolesnik« Molijera, »Mirandolina« K. Goldonija, »Duboko korenje« Goa i D'Isoa, a od domaćih pisaca »Večera« Skendera Kulenovića i »Stanoje Glavaš« Đure Jakšića.

B. K.

BIBLIOGRAFIJA

Karl Marks: **Kapital.** Kritika politčke ekonomije. Izdao Fridrih Engels. Knjiga treća (celokupni proces kapitalističke proizvodnje. Glava XXIX do LII treći tom, drugi deo). Preveo Moša Pijade. »Biblioteka marksizma-lenjinizma«, izdanje »Kulture«, Beograd, 1948.

Radoje Domanović: **Odabrane pripovetke:** Predgovor Vojislava Đurića. U svojim satiričnim pripovetkama Radoje Domanović nepoštedno je žigosao protivnarodnu, izdajničku suštinu birokratsko-kjapitalističkog sistema u obrenovićevskoj Srbiji. »Jugoslovenski klasici«, Izdanje »Novog pokolenja«, Beograd, 1948. Cena?

Lubomir Nenadović: **Odabrani listovi.** Predgovor Đure Gavele. Prvi srpski putopisac od vrednosti i humorist, začetnik modernog srpskog književnog stila, Ljubomir Nenadović je jedan od prvih naših pisaca koji su konačno utvrdili pobedu Vukovih ideja u književnosti. »Jugoslovenski klasici«, izdanje »Novog pokolenja«, Beograd, 1948. Cena?

Ivo Ćipiko: **Odabrane pripovetke.** U svojim pripovetkama Ivo Ćipiko opisao je na živopisan i lirski način život dalmatinskog sela, na prelazu iz XIX u XX vek. »Jugoslovenski klasici«, izdanje »Novog pokolenja«, Beograd, 1948. Cena?

V. V. Veresajev: **Aleksandar Sergejević Puškin.** Studija o životu i radu ruskog pesnika. Izdanje »Prosvjete«, Zagreb, 1948. Cena 90 dinara.

Jan Drda: **Barikada ćuti.** Pripovetke jednog od najpoznatijih savremenih pisaca Čehoslovačke. Izdanje »Prosvjete«, Zagreb, 1948.

N. F. Beljčikov: **N. G. Černiševski.** Studija o velikom ruskom revolucionarnom demokratu i kritičaru. Izdanje Društva za kulturnu saradnju Jugoslavija—SSSR, Beograd, 1948. Cena 16 dinara.

Mark Tven: **Tom Sojer.** Jedno od najpoznatijih dela velikog američkog realističkog pisca XIX veka, humoriste i satiričara Marka Tvena. »Biblioteka pionira« izdanje »Novog pokolenja«, Beograd, 1948. Cena?

UREDNICI:
Jovan Popović, Čedomir Minderović i Marijan Jurković

PRETPLATA ZA KNJIŽEVNE NOVINE
Za našu zemlju na 3 meseca 35 dinara, na 6 meseci 70 dinara i na godinu dana 140 dinara.
Za inostranstvo: na 3 meseca 50 dinara, na 6 meseci 100 dinara i na godinu dana 200 dinara.
Rukopisi se ne vraćaju.
Broj čekovnog računa 1-9060049
Poštanski fah 617.

Odgovorni urednik: Jovan Popović, Beograd, Francuska broj 7 — Štamparija »Borba«, Beograd, Dečanska 31.